

Rodulfus anno 1138. De his consulendi hagiographi, maxime socii Bollandiani. Depositus est in monasterio S. Sepulcri ab ipso condito, ubi quotannis habet in die obitus vigiliis solemnes mortuorum,

A inquit Raissius in Belgica Christ., p. III. Huic episcopo Ursio abbas Altismontensis nuncupavit historiam de S. Marcello, quæ legitur apud Bollandum ad diem 16 Januarii.

VITA SANCTI LIETBERTI

CAMERACENSIS EPISCOPI.

AUCTORE RODULPHO ABBATE S. TRUDONIS.

(Apud ACHERIUM, *Spicilegii* tom. IX, pag. 675.)

CAPUT PRIMUM.

De Ottone et Henrico imperatoribus.

Romani principatus imperiale solium brachio militari sustentabat Otto Junior, regumque veterum potentiam relegens, mobilitate juvenilis animi conabatur omnium fieri potentior. Ut autem meditata compleret, admittebat consiliis imperialibus commercatricem Romanorum barbariem [*f. avaritiam*], donis et beneficiis saturare gestiens eorum ingluviem: sed palatinis canibus, ut assolet, accedebat ex frequenti assiduitate contumax insolentia, et ex nimia familiaritate contemptus. Adeo efferbuit factionum insania, ut pelleretur ab urbe imperator non sine morte suorum. Dum cogit ad vindicandas injurias militum castra, dum stipat imperiales turmas, defungitur; atque cum luctu et mœrore suorum honore regio in ecclesia Aquisgrani sepelitur.

Eo de medio facto Henricus Baioariorum ducis Henrici filius (4) nutu et providentia Dei ex consilio Lothariensium purpura vestitus regia, armis insignitur imperialibus; qui quam prudenter, quam fortiter, quam pacifice, quam catholice suum rexit imperium, monstrat nominis ipsius intitulatio, per quam non modo Augustus et Imperator sed insuper Orthodoxus atque Pacificus attitulatur. Sedatis sine sanguine hostibus, sibi suoque potens vixit imperio, plus paci et pietati studens quam militiæ, plus catholicæ et apostolicæ religioni serviens quam furori Martio.

CAPUT II.

De Gerardo episcopo Cameracensi.

Inter hæc Erluino Cameracensium pontifice defuncto, ipse dominus imperator suorum usus non segni consilio, Gerardo suo capellano, Lothariensium atque Karlensium parentibus edito non infirmis assensum præbuit super electione de eo facta Cameracensis episcopi. Qui factus pontifex quam sancte vixerit, quam canonice Ecclesiam sibi commissam rexit, testes sacræ religionis homines, nostris adhuc temporibus superstitibus, testes instauratio et

B restauratio domorum sanctæ matris Ecclesiæ, index est Florinarum nobile cœnobium, in honore Dei et memoria beati Joannis et indicis Christi, sumptibus ejus constructum, paternisque hæreditatibus adhæreditatum: monstrat Cameracensis sedes ope studioque ipsius nobiliter decorata; necnon in capite sedis ejusdem pontificaliter exaltata: testatur Atrebatensis ecclesia, per eundem pontificem melius pulchriusque quam fuerat restaurata post conflagrationem cœlestis incendii. Cujus rei ordinem cælorumque bene gestorum scire volentes, ad ejus Vitæ textum dirigimus: nos in sumpto fascæ desudabimus.

CAPUT III.

De ortu domni Lietberti, et de profectu ejus in studia litterarum.

C Tripudabat Christianus orbis pacifici regis sustentatus brachio; gaudebat mater Ecclesia sanctorum concordia justitia, de virtute in virtutem gradientibus cunctis: sub evidenti cœlestis Sponsi cantico: *Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis!* (*Cant. vii, 1.*) In hoc ergo pacis tranquillitatisque solstitio, bene sibi consentientibus regno cum sacerdotio, præclari decoris jubar effulsit in Brachatensi (*vulgo Brakele*) provincia, nobilis infans nobili ortus prosapia consueto more Christianitatis traditur ecclesiasticis sanctionibus, postque sanctum baptismum chrismatis unguine delibutus, divino præsagio nomen accepit Lietbertus, et merito quippe qui liberaturus erat plebem sibi committendam de hostiis rabidi versutis hiatibus tantum reipublicæ studuit libertati, ut suis imaginibus *Lietbertus publica tranquillitas* ascribatur.

Ablactato puero, nullum sit discidium, pari consensu parentis utriusque elementis imprimitur litterarum; et quanquam generi repugnaret nobilitas, militemque magis quam clericum quæreret maternas paternarumque multiformis possessionum hæreditas, forti supervenit fortior, qui potis est vasa fortis diripere; suoque corpori sanctissimi mo coadu-

nare discit, auditque puer docibilis, et docilem puerum vicinia cuncta reclamantes audiunt parentes et propinqui, et congratulantur ei. Ita rumore secundo insinuatur prænominato Gerardo præsuli, carnis genere sibi propinquo: mox ad *audita* requisitus puer transfertur educandus in aula pontificali, daturus tritici mensuram suo in tempore familiæ domini sui. Traditur pædagogis sub scholari magisterio, servaturus pastoralis cura greges tonsarum quæ ascenderunt de lavacro. Ducitur sitibundo pectore currens ad fontem philosophiæ, et saporis tripertiti septem rivos ebibens, modo studet logicæ, nunc insudat physicæ, sic intendens vacat ethicæ: mirantibus magistris penetrat labyrinthos Scripturarum, et conferens cum collegis dissoluta colligat, et complicata disserat. Fit magister ex discipulo, et qui docendus venerat, docet doctore iudicio; a magistris recitatur pontifici de adolescentis industria, de moribus, de scientia, de religione munda.

CAPUT IV.

Ubi scientiæ merito archischolus efficitur.

Domni episcopi jussu omniumque suorum fidelium assensu præficitur cunctis scholaribus prudenti dispensatione, ut in hoc probaretur utrum perseveraret in devotis moribus. Suscepit magisterii scholaris dominatum; sed ne solliciti laboris studiosum pondus abjicere videretur, contra spem quorundam columbinis oculis gaudet ex munere. Ingreditur imperialis magistri bene pudorata gravitas scholarum palatia, cujus ad aspestum pallentibus labiis cunctorum suspiciunt obtutus: expectant intenti quid velit, quid innuat, quid vel cui subeat; fervet studium, præcipit quisque sibi locum: ingeruntur multiplices diversarum lectionum quæstiones, omnibus ad omnia prudentissimus doctor responsa parat; quippe scientia cujus erat crater tornatilis nunquam indigens poculis, ita multiplicem sensum peritissimi cordis temperans affabiliter, quos erudiendos susceperat, inservit diligenter; diligenter, nunquam, introducendus in cubiculum Regis dormiebat « tanquam potens crapulatus a vino » (*Psal. LXXVI, 65*), « inter medios clericos pennæ columbæ deargentatæ, cujus dorsi posteriora in viriditate auri » (*Psal. LXVII, 14*), scilicet inter mysteria utriusque Testamenti, servante enim gentilium litterarum disciplina rutilantis eloquii præclarum leporem, retinebat intra sacrum cordis docti armarium divinarum Scripturarum testimonio doctrinæ cælestis aureum nitorem. Felix et prudens scientia quæ tunc assuescebat in scholarium studiis, quæ post declamatura erat in populis; quoque dicatur planius, post peractum studii scholaris magisterium commutatus est in honore regio, sublimatus ad summi sacerdotii cæleste ministerium, intercurrentium nuntiorum relatione jucunda replicatur pontifici quid noster archischolus agat, qualiter se habeat: prædicatur indicibilis scientia, prædicabilis doctrina, sollicitudo non pigra, religio munda et immaculata. Miratur pontifex et exultat, Deique

A collaudans munificentiam, votis supplicibus auditis meliora precatur.

CAPUT V.

Ubi procurator domus episcopi constituitur.

Sed quoniam tanti senis ætas in dies ad decrepitem vergebat, præcavens quod assolet in ea ætate, scilicet minus provide sua disponere, deliberat prudenti consilio illum de cujus gloriabatur præconio suis domesticis præficere. Deliberata complentur; scholis abstrahitur, et inter palatinos proceres pontificalis domus procurator exaltatur. Felix regia [*id est*, palatium episcopi] tanio sustentanda procuratore! sed felicior familia tam prudenti gubernanda provisore. Doctor puerorum fit consul populorum. Quippe concutiebat crepantes ferulas inter carmina poetarum, discernit [*id est*, discit] super civiles multiplicium causarum querimonias judicare... legum ordinaria jura. Benedicti operituri super eum veniebat, et cor viduæ consolatur; et conterebat molas iniqui, et dentibus ejus rapiebat prædam: quodque magis stupeas, ab omni munere manus excutiebat.

CAPUT VI.

Ubi cum præpositura honor ei archidiaconatus tribuitur.

Tertiam jam ætatem hominum vivebat, nec erat ei verendum ne vera prædicans videretur insolens aut loquax, ex cujus ore dulcior melle fluebat oratio. Ad præclaram enim magnitudinem animi doctrina uberius accesserat, et illud omnino canorum in voce splendescerebat. Liberalis procuratoris tam liberalem libertatem percipiens sancta mater Ecclesia, filium quem sibi nutrierat substractum suspirat, vineisque forensibus custodem positum conquesta, ut etiam suam vineam custodiat, ordinari sibi archidiaconum deponit quo carebat. Senio gravescente defessus jam dudum pontifex veretur invidiam, profusisque lacrymis super hac re cælestis oraculi recurrit ad arcam: tandem apparente nube divini consilii suscipit responsum, non absurde sanctam Ecclesiam suam repossere filium. Fit discidium prædicabile, fit divortium memorabile; aulici potentia militari suum retentant præpositum, clericus et populus jure catholico sibi viriliter extorquent archidiaconum. Diuque pensatis viri virtutibus, accepto consilio, Dei nutu judicatur dignus sublimari non solum præposituræ dominio, sed insuper insigniri archidiaconatus officio. Et quia eum divina clementia et sapientia et virtutibus exaltaverat, commodum duxit episcopus eum magnificare, conferens archidiaconatum cum ministerio præposituræ.

CAPUT VII.

Quam sancte et religiose in his officiis se habuerit.

Acceptis honoribus ita utebatur ut perfruendis majoribus dignior judicaretur. Recipit mater Ecclesia non prodigum filium, porcorum siliquas esurientem, sed Simanem [*id est*, Petrum apostolum] nostrum columbæ septemplexis filium, post esum serpentem reptiliumque Cæsaream introeuntem (*Act. XI, 6*); Corneliique domum, scilicet sanctam Eccle-

siam, verbi Dei pabulo satiantem. Videres in uno homine Mariam et Martham, nunc circa frequens ministerium satagentem nunc ad pedes Jesu cum lacrymis et attentis orationibus cor pectusque tundendo suppliciter procumbentem; modo cum Jacob in agro contrariis aeris tempestatibus afficiebatur, modo rediens domum lactis coagulos mellisque favos pueris partiebatur; nunc in navi residens diversarum tempestatum marinis fluctibus premebatur; nunc introductus in cellam vinariam, per dilectionem Dei extendens se in amorem proximi, sanctæ charitatis exercebat fructus. En noster Salomon, veri David filius, templum Domini sapienter administrat, in cujus structura nec securis nec malleus sonat. En verus Moyses sacris undis servatur, et in domum Pharaonis constitutus, gladio spiritus, quod est verbum Dei..... transit de porta in portam, ut destruat, evellat, et ædificet et plantet. Temporibus labentibus Gerardo pontifici vergentibus annis ad occasum quarta supererat senectuti causa, quæ maxime angere atque sollicitam habere eam ætatem videtur, appropinquatio scilicet mortis, quæ certe a senectute non potest longe abesse; sed Lietbertus levita magnificus, curiæ pontificalis provisor sollicitus, quem honoribus exultaverat, in omnibus cum sapienter juvabat.

CAPUT VIII.

De Waltero Cameracensi castellano, et Joanne Atrebatensi avvocato.

Erat tunc temporis Walterus Cameracensis castellanus, qui ob nimiam sui fastus superbiam, suæque potentiaë indicibilem insolentiam ab inimicis suis interfectus interiit; unicumque filium cum uxore sua superstites reliquit; quæ quidem uxor, Ermentrudis nomine, ab insania mariti sui non cessabat, sed peiora quæque [f., quoque] operans mariti malitias superexcellabat: et quia ut desiderabat, id per se adimplere non potuit, filius enim ejus puer erat, tyrannum quemdam nomine Joannem, advocatum Atrebatensem, in conjugium sibi copulavit, suumque et filii sui tutorem esse constituit. Filius autem ille mox mortem obiit, secundum quod scriptum est: *Cognatio impiorum peribit (Prov. x, 28)*. Joannes autem satagebat quocumque poterat post mortem privigni castellaturam sibi transducere; quod lex nulla permittebat: obstabat insuper rector sapientissimus, cui subrepere nullus poterat dolus. Unde conflictis causis Joannes inimicitias ei insimulabat, quin etiam ei mortem collaturum plerisque revelabat; sed quoniam justus in Deo confidit, parvi pendebat signifer matris Ecclesiæ consilia malignitatis, implere studens opere quem gestabat nomine tropæum libertatis.

CAPUT IX.

Quam strenue et prudenter Lietbertus Novum Castellum custodierit.

Interea præsul infirmabatur, et cum ætatis decrepitæ molestia febris acutæ valetudine angebatur, ita ut a domo sua nisi alterius manibus asportatus exire

nequiret, neque disponere quid quod sibi vel reipublicæ utile foret. Libertas autem patriæ Lietbertus cum eo assiduus esse non poterat, quoniam apud Novum Castellum ejus custodia deputatum manebat. Ibi miles Christi totius provinciæ propter incursantium latronum rapinas, opportunas vicinias tutabatur, de cujus defensionis auxilio tam sui quam externi, tam vicini quam longinqui gloriabantur. Si quomodo quilibet hostis incursans ipsius provinciæ fines positos intrasset, auditis viri virtutibus et nomine, statim retrogradus tanquam viator viso serpente refugit, necnon intra securas latebras accelerando sese recipit. Pacis erat subsidium, salus provinciæ, pes claudo, lumen cæcis, defensio pauperum, spes viduarum, protectio pupillorum, timor hostis et arma suorum. Nec enim incursione, nec eminus hostis aut cominus gladiis utebatur, sed ratione, consilio et scientia. Et quamvis ad cunctorum nutum penderet et arbitrium, præferebat tamen omnibus domni pontificis imperium, quem sæpius revisabat, necnon amaritudinem dolorum et infirmitatum, conturbationesque causarum consolationum suarum mellitis refocillationibus dulcorabat: ut enim adolescentibus bona indole præditis sapientes senes delectantur, leniorque est eorum senectus qui a juventute coluntur et diliguntur, sic adolescentes senum præceptis gaudent, quibus ad virtutum studia ducuntur.

CAPUT X.

De morte Gerardi et electione Lietberti archidiaconi.

Supervenientes suæ vocationis tempore præsul Gerardus defungitur; Joannes tamen remanet in civitate castellatura indonatus. porro sepulto pontifice cum reverentia qua decebat et honore, convenit in unum Cameracensis Ecclesia pari consensu electura dominum Lietbertum provehi ad pontificatus honorem. Hunc itaque clerus et populus totis nisibus expectant pastorem, quem pium senserant contra hostes protectorem; sciunt eum rapacibus non cedere lupis, quem Gerardi et Joannis cæterorum que tyrannorum non cessisse noverant armis. Igitur pari consensu, simili consilio, consona voce ordinari sibi deposcunt episcopum, quem plenum pietate et misericordia hactenus habuerant archidiaconum: justum quippe fuerat ut ubi devote militaverat, ibidem promotionis culmen obtineret; sed eo contradicente, simul humanæ fragilitatis multimoda discrimina sapienter opponente, capitur, trahitur, pontificali throno sublimis exaltatur. Victus liberalis archidiaconus modo precibus, modo ratione, non sine lacrymis cessit precantum votis; fit gaudium celebre pariter consonantibus signis, divini respectus misericordiam laudantibus cunctis. Neque parvipendebant sese adeptos quod potierant: merito quippe gratulabatur qui per Deum boni pastoris electione gratulabantur. Non enim viri virtutes et justitiam populi noverant fama, sed dicto crebrius in suis necessitatibus senserant experientia. Cum laudibus

hymnisonis ad aulam ducitur pontificum, protensis- A
que manibus omnes ei spondent fidelitatem.

CAPUT XI.

Electus cum aliis personis Cæsarem adiit.

Post hæc Henricum regem adeunt novus electus, scilicet domnus Lietbertus præpositus et archidiaconus, aliique archidiaconi, cum casatis Camera-censis Ecclesiæ, nuntiantes destructionis suæ casum flebilem, et episcopi sui depositionem : illis quippe diebus apud Agrippinensem Coloniam excubans super observationis. Quadragesimæ diem Resurre-ctionis Dominicæ præstolabatur Dominicum con-sulturus ibidem nobile suorum palatinorum consi-lium ; audiens obitum tanti viri, pie ei eo quod omnibus amabilis erat condoluit, cœpitque quærere diligenter quis in loco ejus stabiliri potuisset. Sed B quoniam veneranda dies superveniebat ea quæ Pa-rasceves denominativum accepit, suorum sententiam procerum super hac re dominus imperator consu-lere distulit : cui quidem in hac re sollicito sugges-tum est a Cameracensibus, quod Lietbertus, ejus-dem Cameracensæ civitatis præpositus, qui suus jamdudum capellanus erat, quem fidelissimum sibi et civitati illi sæpe necessarium probaverat, ad regendam Cameracensem Ecclesiam electus esset ab omnibus : id ipsum tamen ne Dominicæ passionis sacramenta Christianæque religionis ob suorum re-cordationem præceptorum Dominicorumque venera-tionem supplicum votiva silentia intercideret vide-retur, interim siluit, donec sacrosanctæ Resurre-ctionis illucesceret dies. O altitudo divitiarum sa-pientiæ et scientiæ Dei, quam incomprehensibilia C sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus ! (Rom. XI, 33.) O præclara divinæ dispensationis scientia ! o venerandam catholicæ fidei gratiam ! o quam gau-diosum, quam conveniens est ut eodem die regali necnon imperiali liberalitate levita magnificus Liet-bertus obtineret pontificalis electionis regalem præ-rogativam, quo Rex regum Christus victor rediens ab inferis, triumphato diabolo, suum liberavit pla-sma ! o præsagium prudens ! o diem celebrem, in quo liberator animarum et Salvator universorum Lietberto levitæ liberalem pontificatus largitus est proVectum ! Jam sanctum mane fenestras intrabat,

*Noctifugasque suo radios spargebat in orbe,
Propellens tenebras Hecates Phæbeia lampas,*

Cum rex sopore depulso cubicularios vocat, sibi- D que imperialem sessionem parari mandat. Convo-catis itaque Cameracensis Ecclesiæ legatis, suæ vo-luntatis sententiam rex eis aperuit, Lietbertum sci-licet præpositum se simul cum eis eligere Camera-censis Ecclesiæ episcopum. Audito viri nomine subrectis in cœlum luminibus, omnes Deum regem-que laudaverunt, regiæque voluntati lætantes assensi sunt.

(4-5) Leg. III, si Henricum cognomento Aucupem imperatoribus adnumeret, alias II, uti scribit Balde-ricus in Chronici lib. III, c. 64, qui primum locum

CAPUT XII.

De Guone ejus adversario.

Huic imperiali consilio cunctis assentientibus, submurmurando cœpit obsistere unus legatorum, scilicet archidianus Guo, qui sicut aversus voca-bulo, sic discor et judicio. Hoc tamen probatum est eum fecisse duabolus ex causis, factione Joannis præ-nominati, vel quod huic aspirabat honori ; sed quia probata virtus corripit insipientes, mox a domino requisitus imperatore, palam confessus est majoris et sublimioris honoris dignissimum, quem huic sub-murmurabat non aptum. Nam dum palam privatim-que sciscitaretur quid in viro Dei contradictionis et calumniæ nosset, respondit, sub sacramento veri-tatis et fidei, neque nosse neque novisse quod ei officere posset : insuper protestatur diaconum sine reprehensione, judicem ornatum moribus, bene catholicum, domui Dei provisorem sapientissimum ; confirmabat totum sine macula, quem Deus perfu-derat gratia, astruebat magnopere viri virtute egre-gias, animi constantiam, sollicitudinem non pigram, jejuniorum vigiliarumque assiduitatem, orationum lacrymarumque devotionem. Ad hoc dominus impe-rator substitit paululum, regalesque vultus compo-nens, sic demum ora resolvit :

*Plurima sanctorum relegentes gesta virorum,
Scimus Martinum virtutis culmine dignum
Tunc et laudatum, dum credit eum reprobatum
Præsul defensor, non sanus ad omnia censor
Consimilis facti, similis sententia pacti,
Lex eadem fraudis, si non par gloria laudis.
Unde per has notas quas præsens contulit ætas
Culmine pontifico, testante quod est inimico.
Ni defraudetur, me iudice dignus habetur.*

It cœlo clamor Dei cuncta gubernantis laudan-tium gloriam, dominique regis confirmantium sen-tentiam.

CAPUT XIII.

Ubi electio Domini Lietberti ab Augusto et cunctis principibus confirmatur.

Electus est in die sancto Paschæ domnus noster Lietbertus ab imperatore cunctisque palatinis prin-cipibus, atque laudatus et testificatus a suis omni-bus. Videres omne palatium gaudio et exultatione repletum, ipsum etiam imperatorem incipientem *Te Deum laudamus*, prosequentibus cunctis ad eccle-siam cum hujus hymni jubilatione : solemnizabat mater Ecclesia coronata episcopi resurrectione et victoria [f., Christi resurrectionem et victoriam], plaudebat domni Lietberti celebri electione præser-tim ad prærogativam electionis imperatoris. Actum est Agrippinæ in palatio imperiali, confirmatum in ecclesia S. Petri principis apostolorum et cœlestis clavigeri, ita annuente Guone cum cæteris omnibus, donavit civitatem Cameracensem cum suis appen-diciis omnibus domno Lietberto imperator Romano-rum Henricus IV (4-5). Sic accepta missione, et

tribuit S. Henrico Bajoario : nam Lietbertus an. 1050 consecratus est episcopus, quo tempore Henricus II seu III imperabat.

omnibus competentibus adimpletis, properabat ad A suam civitatem reverti.

CAPUT XIV.

Ubi Joannes ecclesiam S. Mariæ et aulam episcopi invadit, et extra portas urbis eum claudit.

Fama præcurrente, nuntiatur Joanni quod factum fuerat; qua de causa nimium perterritus diuque reputat quid facto opus sit; postea suis in unum coactis animi sui secretum revelat, affirmans domno Lietberto nullum civitatis introitum præbere, nisi sibi castellaturam quam ambiebat prius voluerit dare. Tali consilio matrem ecclesiam dominæ nostræ sanctæ Mariæ violenter invasit, et ejectis clericis thesauros ecclesiæ et quodcunque intro reperit, suæ ditioni mancipavit, militesque suos armatos inibi posuit; aulam pontificalem superbus intravit, uxorem suam in cameram pontificis introducens, stratumque suum in lecto pontificis fecit parari, sibi et satellitibus suis de sumptibus episcopi præcepit ministrari. Cum hæc agerentur, novus civitati appropinquat domnus, cui Joannes cum parato occurrens exercitu portas clausit, et longe repullit ab introitu. Itaque divertens ad Novum Castellum cum honore et lætitia recipitur a suis, ibique aliquandiu manet.

CAPUT XV.

Ubi comes Flandriæ electum episcopum a Castello usque ad urbem secum deducit.

Rediens comes Flandriarum Balduinus a rege Francorum eum ibi invenit, et de dominio ejus lætus effectus usque ad civitatem Cameracensem secum deduxit. Appropinquantibus eis, nuntiatur Joanni, qui mox fuga lapsus liberum introitum concessit domino venienti. Exhilaratus gaudet princeps patriæ mox sacrandus episcopus, tum pro adepta gratia imperatoris, tum de rabidi Joannis superata superbia, civitatem Cameracum omnimodis exaltare satagebat. Cives itaque qui diutinæ seditionis oppressione paupertati redacti fuerant, pacis dulcedine vivificati, quasi de barathro mortis resurgabant, sollicitudine quidem et studio principis novi in civitate Cameracensi, et circumquaque in omnibus appendiciis misericordia et veritas sibi obviabant, et pacis oscula libabant; aperta et reserata sunt omnia, nec fur inventus, nec prædo, neque quilibet injurians, qui damna inferat alicui. Clerici in ecclesiis opulentia referti laudes Deo referebant. Laici cum omni pace victualia sua conquærebant. *Beatum dixerunt populum cui hæc sunt (Psal. cXLIII, 18), imo beatiorem domnum, per quem tanta pacis subsidia pullularunt. Sic rerum gubernatore Deo Domini ac patroni nostri principatus primordia disponente, subsidio pacis et religionis exhilarata gaudebat plebs civilis atque suburbana.*

CAPUT XVI.

Ubi a metropolitano et comprovincialibus episcopis ejus electio approbatur.

Remensi metropoli præsidebat Guido antistes (Guy de Chastillon), vir sane conspicuus, interque

suos compatriotas per omnia clarus; cui quoniam sui juris id erat, de prænominata per idoneas personas electione suggeritur, suæque corroborationis auctoritas suppliciter imploratur; episcoporum comprovincialium subjungitur epistolarie assensus, electique pontificis dies consecrationis requiritur ab omnibus. Audita Remensis metropolitani tam religiosa tamque celebri electione, consideratisque viri virtutibus, Dei munificentiam laudat et ipse. Deinde constituto die locoque dirigitur epistola quæ paterne commoneat Lietbertum levitam non tantummodo probatum ascendere gradum, quin potius regiminis præsulatum. Parantur comites et impensæ, suscipitur labor itineris, ne vel Dei vel metropolitani videatur jussionibus contraire; peragunt augustam legationem, mansionemque primæ noctis metantur apud Laudunum. Suscipit levitam lætabunda Laudunus, et jure fovebat hospitii, moxque præcessura cum hymnis et laudibus, cultu et religione canonica repatrianti pontifici.

*Titoni croceum linquens Aurora cubile,
Noctem pellebat, lucem radiosque ferebat.*

Dum comitibus experrectis matutinum iter arripitur, Remensemque civitatem versus dirigitur, quo postquam ventum est, dominoque metropolitano innuitur adesse cum suis Cameracensem archidiaconum, admittuntur quantocius, inclinatur ad genua, ad oscula erigitur, cunctis invicem resalutatis, causæ dicuntur adventus, quæ mox auctoritate metropolitana corroborantur, cæteris idem prosequentibus. Sed quia non poterat tanta negotia subire solus, agitur inter eos quis archidiaconum provehat ad honorem.

CAPUT XVII.

Ubi ab episcopo Catalaunensi probatur ordinatus.

Apud Catalaunum familiæ episcopi dispensabat pabulum vitæ præsul Rogerus, vir vitæ venerabilis et morum dote magnificus. Huic transmittitur provehendus ad presbyterii culmen atque docendus offerre sacrosancti corporis et sanguinis Christi vivificum libamen. Die constituto levita provehendus procedit ad ecclesiam sancti protomartyris et levitæ Stephani pignoribus ac nomine sacram. Ingressus omni supplex corpore Deum toto mentis orat affectu, quatenus Deo digne promoveatur sancti martyris meritis et interventu; procedit et antistes pontificalibus infulis redimitus, sanctorum comitibus ordinum decenter introductus, more canonico factis scrutiniis, ordinandorum personæ præsentantur et nomina, inter quos et præ quibus domnus Lietbertus levita; suis locis et competentibus consecrantur cæteri, donec ventum est ad ordinem presbyterii. Cumque ad manus impositionem pontificalis inter ordinandum diceretur novo presbytero: *Accipe Spiritum sanctum; quorum remisit peccata, remittuntur eis (Joan. xx, 22)*, infremuit, habitumque mentis vultus significatione monstravit, liberalis ejus facies puritate mentis incanduit, oculi

familiaribus lacrymis profluentes insignia sacerdotalium vestimentorum quibus vestitus erat sancto rore perfundunt.

CAPUT XVIII.

Ubi episcopus consecratur, et tale prognosticon reperitur: Hic est Filius meus, in quo, etc.

Functus officio presbyterii, quo noverat iter relegit, repetensque dominum archiepiscopum, præstolatur postero die summi sacerdotii pontificatum, vigiliis et jejuniis protelat novus presbyter in crastinum.

Postera jam tenebris surgens Aurora fugatis Illustrabat eum quem Phæbus circuit orbem.

Cum dominus metropolitanus matutinalium hymnorum decursa melodia fieri concessum mandat, episcopisque diœceseos accitis de consecratione Cameracensis episcopi tractat. Cunctis idipsum **B** sentientibus itur ad ecclesiam, citantur æditui. exponuntur utensilia, signis consonantibus fit frequens conventus: infulis redimitus procedit metropolita, consequuntur pontifices, populorum stipante caterva. Dum ventum est ad id divini officii ut ab incensore diceretur: *Accedite ad eum et illuminamini (Psal. xxxiii, 6)*, signo dato, sacrandus introducitur episcopus, sistitur Deo, præsentatur pontifici, recitatur electio, et testificatur a cunctis; fit concursus populorum, fit strepitus gaudiorum, omnes in cælum protendentes manus precabantur: erat enim pia commistæ multitudinis et sacrandi sacerdotis in oratione positi exspectatio; et hi quidem omnes ut hæc consecratio confirmaretur invocabant Dominum: metropolita vero toto mentis affectu proferebat orationes precum. Huic consecrationi palam contestatur gratia. Nam dum sanctorum codex aperitur Evangeliorum, expetitur quod ait: *Hic est Filius meus in quo mihi complacui (Matth. xvii, 5)*, delibutus oleo lætitiæ et exultationis, infulatusque pontificalibus indumentis, donatus insuper episcopo Cameracensi. Benedictione completa, novus episcopus intrat celebrare sacrosancta missarum solemniam.

CAPUT XIX.

Quod in eodem conventu regis Francorum uxor desponsata et coronata fuit.

Regnum Francorum rex regebat Henricus, vir armis strenuus, et regno quod tenebat dignus, qui juvenili florens ætate nullius adhuc copulæ subierat connubium; sed Rusciorum gentis regis filiam Francorum nobilitas ei parabat. Audiens Cameracensis episcopi consecrationem futuram, quoniam videre virum diu peroptaverat, interfuit, acturus quoque sui negotii causam, petiit ut sponsa quæ sibi parabatur in eodem conventu benediceretur, regalique consecratione pariter insigniretur. Huic regiæ consecrationi dominus noster Lietbertus episcopus interfuit et præfuit.

CAPUT XX.

Comparatio sponsæ regi Francorum conjunctæ et Ecclesiæ præsuli Lietberto commissæ.

Regi Francorum conjungitur carnalis sponsa,

A domno Lietberto Cameracensium pontifici, regio et sacerdotali cubiculario, sancta committitur Ecclesia. Sed hæc copula quanto sanctior, tanto melior: illa sobolem generat carnalem, ista adoptionis procreat sanctam progeniem; illa corruptionis, ista virginitatis. Sic enim ait Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi, 12)*. Illa in dolore parit filios, ista cantans ex aqua et Spiritu sancto renasci facit. Regi Francorum ducitur filia regis terreni, domino nostro Lietberto præsuli committitur sponsa Regis regum, Christi.

CAPUT XXI.

Ubi Laudunum veniens cum honore suscipitur.

Omnibus peractis, et sua benedictione et regia consecratione, repetit iter quo venerat, divertens apud Laudunum hospitii gratia; præcurrentibus **B** nuntiis audiunt venientem, gaudent omnes, exultat civitas, coronatur ecclesia, more ecclesiastico procedunt omnes obviam: susceptum ducunt ad ecclesiam, perfruuntur ejus benedictione, quam præferunt omni auro et lapidi pretioso cum summa devotione.

CAPUT XXII.

Ubi ab urbe propria cum lætitia et gloria suscipitur.

Fama volans celeri cursu, rumore secundo nuntiat Cameracensibus cum gloria benedictionis antistitem suum venire. Omnes exhilarantur, juvenes et virgines, senes cum junioribus, quantoque potest tripudiat gaudio omnis ætas, uterque sexus. **C** Adest illa dies omni die sanctior, in qua Cameracum obtinere meruit sibi præesse Lietbertum præsulem. Felix ille dies, in quo Cameracensis Ecclesia suscepit episcopum, qui sese formam justitiæ et veritatis omnibus præbuit et exemplum! felix inquam dies, in quo Lietbertus libertas publica possidet Cameracum, liberaturus plebem sibi commissam de fastu superbiorum et rabie tyrannorum! O felix festum, festique diei gaudium, in quo mortua nobilitas reviviscit, captivata libertas ad libertatem redit! hunc diem annum jubilæum dixerim, cum cuique jura sua restituuntur. Tunc possessor magnificus suam intrans civitatem, et susceptus cum honore et reverentia vadit ad ecclesiam suarum ovium magna stipante caterva.

CAPUT XXIII.

Quod eadem die orans in ecclesia omnes ad affectum devotionis commovit.

Quas ibi preces, quas fuderit lacrymas, quæ cordis puritate traxerit suspiria, testis est Spiritus qui scrutatur omnia. Orabat tanta Dei gratia plenus, ut omnium oculos in se converteret, atque ad devotionis affectum compunctionisque gratiam corda moveret. Putares publicanum a longe stantem, pectusque percutientem, nec oculos in cælum levantem. Diceres Petrum cum Joanne in porta Speciosa claudi gressus erigentem (*Act. iii, 2*), vel in Joppe Thabitam suscitantem.

CAPUT XXIV,

Quod post orationem verbum fecit ad populum

Completa oratione conversus ad circumstantes pro tempore pauca locutus est :

« Hortor vos homines et proximi mei, meque ipsum hortor vobiscum ut ad id quo nos Deus per
« sapientiam hortatur, quanta possumus celeritate
« curramus : non dilligamus mundum, quoniam
« omnia sunt concupiscentia carnis, et concupiscen-
« tia oculorum, et ambitio sæculi (*Joan.* 11, 16); qui
« enim magis amant ire quam redire, in longin-
« quiora mittendi sunt quoniam caro sunt et spes
« ambulans et non rediens : qui vero bene utitur
« vel ipsis quinque sensibus corporis ad credenda et
« prædicanda opera Dei, et nutriendam charitatem
« ipsius vel actione vel cognitione ad pacificandam
« naturam suam et cognoscendum Deum, intrat
« gaudium Domini sui ; propterea talentum, quod
« male utenti aufertur illi datur qui talentis quin-
« que bene usus est ; non quia transferri potest
« acumen intelligentis, sed ita significatum est posse
« hoc amittere negligentes et impios ingeniosos et ad
« eam pervenire diligentes et pios, quamvis ingenio
« tardiores. Non enim datum est ei qui duo acceperat
« habet enim ex hoc quia jam actione et cognitione
« bene vivit, sed ei qui acceperat quinque ; nondum
« enim habet ad æterna contemplanda, qui visibili-
« bus tantum id est temporalibus, credit ; sed ha-
« bere potest qui horum omnium visibilium Deum
« artificem laudat, et quidem persuadet fide, exspe-
« ctat spe et quærit charitate. Qui vero male utun-
« tur tanto mentis bono, dabuntur eis exteriores te-
« nebræ ; et hoc significare arbitror quod ligantur
« eis manus et pedes, id est facilitas omnis aufertur
« operandi. Hoc enim in eis perficietur post hanc
« vitam, quod in hac vita plus diligunt. Sed si con-
« cordemus cum adversario, dum sumus cum illo
« in via liberabit nos de corpore mortis hujus gra-
« tia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. »

Hac et simili sanctiorique recreatos admonitione necnon sanctificatos pontificali benedictione dimittit ad propria.

Egregios mores exhinc carnisque labores
Dicemus prompte Domino vitæque volente.

CAPUT XXV.

Qualem se in episcopatu verbo et exemplo exhibuerit.

Constitutus in sede pontificali qualis quantusque vixerit scribere quidem non opis nostræ est, sed ejus qui dat affluenter, et cum dederit non improperat (*Jac.* 1, 5) ; de cujus gratuito munere fisi, quantum donaverit dicemus, quantumque majorum series perstrinxit in annalibus (6) : recitabimus inquam, non ut decet, sed pro posse pontificis opera, partim cum suis familiaribus clam operata, quædam ut in odorem unguentotum ipsius currant odolescentulæ misericorditer effusa. Turrim pingimus

6) Id est, quæ de eo claro præsule referunt scriptores in *Annal. Lege Balduini Chonicon.*, lib. un. c. 61 et seqq.

A David quæ ædificata est cum propugeaculis, de qua pendent mille clypei, id est omnis armatura fortium adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum ; contra spiritalia nequitiae in cælestibus constituta in Libano, et respicit contra Damascum, discernens inter bonum et malum, ne se ignorans ingrederetur et abiret post vestigia gregum pascens hædos juxta tabernaculo pastorum.

Studiosus divinæ legis pontifex exemplum suis ita vivebat, ut ab immodesto corporis cultu et ornatu, ab inanibus negotiis ludorum, a torpore somni et pigritiæ, ab æmulatione, obtrectatione, invidia, ab ipsius etiam laudis immodica cupiditate se abstinere : amorem vero pecuniæ totius suæ spei certissimum credebat esse [*supple* detrimendum, *vel quid simile*]. Nihil faciebat imprudenter nihil audacter in peccatis autem suorum vel pellebat omnino iram vel ita frenabat ut esset pulsæ similis. Magnopere observabat cum vindicabat, ne nimium ; cum ignoscebat ne parum ; nihil puniebat quod non valeret ad melius nihil indulgebat quod verteretur in pejus Quos [*f.*, suos] putabat dominos, in quos potestas sibi data fuerat, eis ita serviebat, ut eum dominari puderet ; ita dominabatur, ut eos servire delectaret In alienorum peccatis molestus non erat invitis. Inimicitias vitabat cautissime, ferebat æquissime, finiebat citissime ; in omni contactu [*f.*, contractu] atque conversatione cum hominibus diligenter servabat illud vulgare proverbium : « Nemini facias quod pati non vis. » In omni loco, tempore, amicos aut habebat aut habere studebat ; obsequebatur dignis etiam non hoc expetentibus, superbos minus curabat minime erat [*supple* superbus]. Apte congruenterque vivebat, Deum colebat, cogitabat, quærebat fide, spe, charitate. Hac in virtute animi diligenter positus optabat tranquillitatem, atque certum cursum studii sui, omniumque conviventium, et sibi, quibusque poterat, mentem bonam, vitam pacatam.

Ita novus homo et interior et cælestis, proportionem non annis, sed profectibus distinctas quasdam spirituales ætates suas ad summam ei incommutabilem legem passibus rationis innitebatur, et emicans in virum perfectum atque aptum et idoneum omnibus mundi persecutionibus sustinendis atque frangendis, vivebat pacatus in opibus et abundantie ineffabilis sapientiæ, mutatus ad oblivionem vitæ temporalis et transiens in perfectam formam quæ facta est ad imaginem et similitudinem Dei. His gradibus justitiæ temperanter scandens ad thronum prudentiæ, fortiter hærebat Deo, non ut ab eo aliquid boni extra mereretur, sed cui nihil aliud quam ipsum hære Deo bonum fuerat. Hic vir quandiu fuit in hac vita utebatur amicis ad rependendam gratiam, utebatur inimicis ad patientiam, utebatur quibus poterat ad beneficentiam, utebatur omnibus

ad benevolentiam ; et quanquam temporalia non diligeret, tamen recte utebatur temporalibus, et pro eorum sorte consulebat hominibus, si æqualiter non poterat omnibus; quare si aliquem familiarium suorum promptius quam quemlibet alloqueretur, non eum magis diligebat, sed ad eum majorem habebat fiduciam, et apertiore temporis janua: tractabat enim tempori deditos tanto melius, quanto minus ipse obligatus esset tempori: postremo in omnibus officiis, laboribus, futuræ quietis certa exspectatione, non frangebatur: et quoniam delectabat eum libertas, quam nomine et opere præferbat, ab amore mutabilium rerum liber esse appetebat.

CAPUT XXVI.

Quod in operibus et passionibus Christi meditabatur.

Ideoque deponens omne pondus et omne circumstans se peccatum, per patientiam currebat propositum sibi certamen (*Hebr. XII, 2*), aspiciens in auctorem fidei et consummatorem Christum Jesum, qui ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Considerabat quam misericorditer humano generi consultum est, cum ipse Dei Filius consubstantialis Patri hominem suscipere dignatus est et habitavit in nobis ; ita enim demonstravit carnalibus et non valentibus intueri mente veritatem corporisque sensibus deditis, quam excelsum locum inter creaturas habeat humana natura, quod etiam potuit et in aliquo æthereo corpore ad nostrorum aspectum tolerantiam temperato, sed in hominibus in vero homine apparuit [*id est inter homines verus homo Christus apparuit*]: ipsa enim natura erat suscipienda, quæ et liberanda ; et ne quis sexus a suo Creatore se contemptum putaret [*an. verum, id est, humanam naturam, seu virilem sexum*], suscepit natus ex femina : nihil egit vi, sed omnia suadendo, monendo conciliavit nostram fidem Deo miraculis, qui erat homini passione similis : loquens ad turbas doctrina Deus apparebat, ætatibus homo. Populi, satellites voluptatum, divitias appetebant, pauper esse voluit ; honoribus et imperiis inhiabant, rex fieri noluit ; contumelias horrebant, omne contumeliarum genus sustinuit ; injurias esse intolerabiles arbitrabantur: quæ major injuria justum innocentemque damnari ? Dolores exsecrabantur corporis flagellis et spinis cruciatus est ; ignominiosum genus mortis crucem putabant, crucifixus est ; mori metuebant, morte mulctatus est : omnia quæ evitare cupiebamus a studio veritatis deviantes, perpetiundo dejecit. Non enim ullum peccatum committi potest, nisi dum appetuntur ea quæ ipse contempsit, aut fugiuntur quæ ille sustinuit. Tota itaque vita ejus in terris per hominem quem suscipere dignatus est disciplina morum fuit.

CAPUT XXVII.

Quod his meditationis compunctus concipis desiderium pergendi Hierosolymam.

His cæterisque beneficiis bene compunctus Deo dignus pontifex ut obsequeretur Apostolo dicenti:

A Exeamus ad eum extra castra, improprium ejus portantes : non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Heb. XIII, 13), toto mentis affectu concepit desiderium pergendi Hierosolymam sed neque gratia videndi lapides turrium, aut domorum culmina, sed amplectendi et osculandi vestigia pedibus Jesu calcata. Beatum quippe fore credebatur præsepis angustias videre, vagientem puerum mente cum pastoribus adorare; in Golgotana ecclesia beatæ passionis, crucifixionis et mortis sacramenta celebrare ; cum beatis mulieribus ad sepulcrum Christi mortem flere, prorsus intra septa sepulcri suas suorumque noxas fletibus diluere, in montem Oliveti super cælos ascendentem Christum cum Maria Matre Jesu, beatisque apostolis intimo cordis affectu sequi velle : sed ut prudenter id ageret, meditatur qualiter vel civitatem vel Ecclesiam sibi commissam tranquillam pacatamque relinqueret, totique patriæ propugnatorem et defensorem idoneum provideret.

CAPUT XXVIII.

De Hugone pnero, et custode illius Ansello.

Eodem tempore lapso fuga Joanne Atrebatensi advocato, sicut dictum est, præcavens pontifex in futurum, et timens ne vel ipse Joannes, vel quilibet tyrannus huic similis prædictam castellaturam de qua idem Joannes projectus fuerat, aut vi aut ingenio intraret, et postea justus hæres eam repetens inde turbas faceret Hugonem, Gualteri castellani nepotem, qui proximus erat hæres, ascivit, eique castellaturam concessit : et quia iste Hugo adhuc puer erat, sed propinquum quemdam, Ansellum nomine, moribus et armis egregium, habebat, hujus custodiæ puerum deputat, quem Ansellus ille usque ad præfinitum tempus cum omni castellatura fideliter et optime rexit. Joannes, castellatura privatus, nec quidquam mali proinde adversus episcopum præsumens facere (prohibitus enim fuerat a comite Flandrensi Balduino, cujus antea miles erat), ipsum reliquit, et ad imperatorem Henricum se contulit. Erant tunc temporis maximæ simultates inimicitiae inter imperatorem et prædictum comitem; cujus rei seriem, quoniam in gestis pontificalibus legitur et plenius describitur, omittimus et ad exsequendum pontificis iter stylum dirigimus.

CAPUT XXIX.

D Ubi cognito episcopi proposito dissuadent plurimi.

Ita Ansello procuratore et propugnatore Cameracensi patriæ constituto, pontifex de ejus fidelitate confidens et diligentia, paulatim sua suorumque in rebus publicis intermittebat negotia, totoque mentis conamine concepti itineris procurabat impendia. Interim satagebat magnopere quatenus id celatum esse posset. Sciebat quod si resciretur procul dubio contradiceretur. Sed, ut ait Scriptura, *Frequens meditatio carnis afflictio est (Eccle. XII, 12)*. Submissus aspectus, macilenta facies, assiduitas vigiliarum, frequens solitudo, propalabant quod celare volebat. Tandem conventus familiariter a suis, cordis aperit

secretum, quærit consilium: mente consternantur omnes, dissuadent plurimi, proponuntur multimoda causarum discrimina, mertis intercessio, patriæ desolatio, simul Ecclesiæ sibi commissæ destitutio. Quibus mens sanior fuit, altius considerantes pontificale propositum, verentur contradicere, metuentes ex hoc Dei vel domini sui animadversionem subire. Domine pontifice protestante, *Reddam Deo vota mea quæ distinxerunt labia mea* (Psal. LX, 9), non sine fletu pariter omnes assentiunt.

CAPUT XXX.

Ubi confirmato consilio fœderantur viæ comites.

Consilio confirmato fœderantur comites, inter quos et præ quibus hi quorum nomina subtitulamus: domnus Walcherus archidiaconus et præpositus curiæ, Hugo capellanus, cujus sanctitatem monstrant claustra canonicorum ecclesiæ matris, monstrat monasterium Aquicicinctense; Erleboldus iudex et procurator civitatis, et alter Erleboldus, cognomento Rubens, quem qualis fuerit prædicat ecclesia Sanctæ Crucis; sed hi duo, scilicet domnus Walcherus et iudex Erleboldus, quantæ sanctitatis fuerint, qualesque cooperatores et adiutores domni pontificis, suo loco dicemus, si Deus voluerit.

CAPUT XXXI.

Ubi egrediens a Cameraco Hierosolymam pergil.

Millesimo quinquagesimo quarto Dominicæ Incarnationis anno, missione tam cleri quam populi vix impetrata, libertas patriæ, Ecclesiæ decus, Deo dignus pontifex Lietbertus egreditur a civitate sua Cameraco tenens iter Hierosolymam versus; prosequitur eum fere ad tria millia non sine lacrymis et immensis gemitibus omnis ætas utriusque sexus. Præterlegens civitates et oppida, civitatum regiones et provincias, montium discrimina, silvarum pericula, cultu, moribus et lingua barbaram quam colunt Huni transmeat patriam; et ut prolixioris viæ lucraretur compendium, transvadato Danubio, penetrat Pannoniam, sancti Martini nativitate præolaram.

CAPUT XXXII.

Ubi a rege Pannoniæ reverenter excipitur.

Nuntiatur regi ab exteris partibus habitu peregrino quosdam venisse homines, sui regni sine transire volentes, qui mox accitos sibi præsentari iussit. Videns itaque rex pontificem, Dei nutu mutata mente pristina, surgit citius a solio, necnon officiosissime salutatum invitat in consistorio, quærit causas itineris, miratur auditis, miratur talem ac tantum virum tam difficilis pondus subiisse laboris: sed quoniam illis diebus vix quilibet aut pene nullus hoc iter arripiebat, cogitabat ne simularent id alterius negotii gratia; unde vocatis suis jubet eos e vestigio diligenter observari, ne moliantur quidlibet sinistra. Explorata per aliquot dies religiosa pontificis sanctitate, simul audita in stipendiis pauperum liberalissima largitate, in vigiliis, orationibus, jejuniis, assiduitate, devotus rex impendit obsequium, quodque petebat sibi suisque pontifex præstat libens

A auxilium. Jam quippe sub ejus contubernio tanta tamque multiplex copia populi coierat, ut exercitus Domini diceretur; si usque in extremos fines regni sui, dato duce, Dei procurante misericordia, securum concessit abire.

CAPUT XXXIII.

Ubi socios metu barbarorum exterritos hortatur ne paveant.

Prætergressus Romanorum fines limitaneos, ingreditur solitudines saltuosas, quas deserta Bulgariæ nominant, quasque latrunculi Scythicæ gentis inhabitant: hi degentes more ferarum nullis coercentur legibus, nullis continentur urbibus, sub dio manent, quas nox coegerit sedes habent, prætereuntes obsident, obvios interficiunt, cæteros deprædantur, gregatim vadunt, omnia sua secum portantes cum tota suppellectile, parvulis et uxoribus: nullius hæresis nominata secta, nullius religionis divino cultu tenentur; tamen sicut ex eorum interfectis vidimus, more Saracenorum circumciduntur, barbari, crudeles, homicidæ, sine affectu, sine pietate.

Has mortiferas præsul ingrediens cum illo suo comitatu solitudines, obvius fuit quibusdam refugientibus, suisque refugii causam flebiliter intimantibus. Quamplures terrentur, pariterque retrocedere cum refugientibus meditantur. Narrabant sese latronum cuneos incurrisse, suorum plurimos oppetiisse, cæteros ad internecionem vulneratos, ut videre erat, vix evasisse. Conturbantur omnes, divinique respectus misericordiam flebiliter implorant, quoniam quid facto opus sit ignorabant. Audita domnus pontifex turbatæ multitudinis lamentatione, pedes enim subsequebatur solus ut attentius vacaret psalmis et orationibus. substitit, et cur lamentarentur inquit: cognito casu signum sanctæ crucis indidit, erectaque dextra qua iturus erat parte, signavit, post recolligens secum verba psalmi quibus orabat, invenit hunc versum: *Eripe me de operantibus iniquitatem, et de viris sanguinum salva me* (Psal. LVII, 3) Sic miles Christi paululum progreditur, cunctosque qui aderant breviter alloquitur.

« Commilitones mei, non vos deterreat adversarius vester diabolus, qui *lanquam leo circuit quærens quem devoret; cui resistite fortes in fide* (I Petr. v, 8), quoniam *si Deus pro nobis, quis contra nos?* (Rom. VIII, 31.) Quapropter, *induite vos armaturam Dei ut possitis stare, et in omnibus perfecti esse* (Ephes. VI, 11); quia tentat vos Deus vester, ut sciat si diligatis eum. Sed faciet cum tentatione proventum ut possitis sustinere; properantes iter quod arripuistis accelerate, quia *nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei.* »

Ita miles Dei Christi cum suo familiari et domestico comitatu princeps graditur, exercitumque Dei ne paveat exhortatur. Decem et eo amplius diebus peragrant eas solitudines, per quas, ut dictum est, semper Saraceni sedibus incertis huc illucque vagantur.

CAPUT XXXIV.

Ubi optat aut ab eis occidi aut captivari pro Christo.

Cumque jam die septimo crederetur evasisse periculum, vident subito sessores equorum camelorumque latrunculos inter condensa silvarum cristatis vittatisque capitibus, ac seminudo corpore pallia trahentes et latas caligas: pendebant ex humeris pharetræ, laxos arcua et hastilia longa ferebant; quibus visis terrentur cæteri, sed dominus pontifex fit hilarior, sperans comprehendere bravium, pro quo tanti cursus subierat laborem. Hoc erat in votis, hoc toto mentis amore sedulus orabat, ut ab his interimeretur, vel captivus in exteras et barbaras nationes propter nomen Christi distrahendus duceretur. Proponebat sibi devotæ mentis affectu, felici commercio pro redemptione generis humani distractum Salvatorem, ut jura mortis destrueret vivificæ crucis subiisse passionem: unde peroptans existere martyrii et calicis Christi particeps, et communicare Christi passionibus, ut in revelatione ejus gauderet, dicebat (*Psal. LV, 12*): *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Sed qui regit orbem terrarum in æquitate, Cameracensis Ecclesiæ precibus attendens quibus ei suum deponebat [id est, commendabat] diu noctuque pontificem in hoc tanto mortis discrimine cum suis omnibus eum conservavit incolumem. Videres in adventu pontificis obrigescere miseros, inque suo conatu deficere; quodque magis stupeas, cedendo loco viam trans-euntibus quodammodo demonstrare. Hoc modo dinnus Deo pontifex cum suis comitibus mortiferam regionem latronumque domicilia pertransiit indemnis.

CAPUT XXXV.

Ubi ecclesiam Dominici sepulcri a rege Babyloniz obseratam audivit.

Ingressus Dalmatiam, locisque peragratis in quibus olim Diocletianus thermas ædificando diversa mortis intulerat supplicia Christi martyribus, cursum flectit Isauriam versus; quam præteriens devenit Chorinerum (7) illicque audiens Demetrii sancti inter martyres præclari corpus quiescere, sepulcrum ejus expetiit, totoque mentis affectu meritis ipsius divinum auxilium quærit. Inde progressus, Laodiciam Syriæ pervenit; comperiens ecclesiam Dominici sepulcri, Christianis ejectis, a rege Babyloniorum violenter obseratam, viamque paganorum metu per terram penitus interclusam, per tres menses in eadem civitate moras fecit; sed cæteris de profectioe desperantibus, ac ubique locorum dispersis, ipse cum suo nobili familiarique comitatu perstitit; et quia terra non poterat ire, marino itineri ne commisit: littoribus prospectis, naviumque magistris diligenter inquisitis, piorum numerus computatur, victualia convehuntur, ne signo dato mora fieret in eundo.

A

CAPUT XXXVI.

Ubi Fulcherum ægotantem Deo et Matri ejus committens iter captum exsequitur.

Dum tempus navigandi aptum præstolatur, unus comitum, videlicet dominus Fulcherus, decidit in lectum. Cumque languor in dies augmentaretur tempusque navigandi superveniret, dominus pontifex magis cogitationum quatiiebatur fluctibus; agebatur utrum navigationem differret, ane comitis ægotantis discrimen expectaret. Crescente languore tempus navigationis effluebat, et mentem pontificis metus cum desiderio torquebat: metus, ne comes fidelissimus eo absente defungeretur; desiderium, ne cœpti itineris tempus intercluderetur. In hoc mentis angore posito pontifice, ægotantis B salutis a medicis desperatur, tactuque venarum per indiculum pulsus diutinæ passionis futura mors denuntiatur. Tempus aderat, navisque magister navigationis iter parabat, profectiois tempus et horam pronuntiabat, singuli citabantur, præripientium sibi destinatas stationes magnus erat tumultus. Quid ageret miles Christi? Desereretne comitem, an differret navigationem? Non tulit amplius Omnipotens eum perturbari, quem sibi videbat devote famulari; indidit consilium qui Petro mergenti porrexit manum reddidit ipsius memoriæ responsum, quod quondam dedit volenti sepelire patrem suum: *Relinque mortuos sepelire mortuos suos (Matth. VIII, 22).* Hac voce Salvatoris corrobotatus vicit dilectione Dei necessitatem carnis, revisit ægotum, et velut in corpore mortuo ultimum quodammodo trahentem spiritum; quem modo voce, modo nutibus compellans, quomodocunque poterat missionem patebat, sed æger quamvis sæculo jam traderetur alteri, voces atque singultus recognoscens pontificis, resumpto spiritu, oculos aperuit, eumque gravi difficultate verba loquentis intelligens, similiter petit et ipse missionem, tanquam qui recederet a sæculo; quem venerabilis pontifex cum maximis lamentis totoque mentis affectu Deo commendans, sancto commisit Andreæ apostolo, atque gloriosæ reginæ Mariæ Genitricis Dei precibus et meritis: nec mirum quod eum quem diligebat illis sanctis deposuerit, quos præ cæteris omnibus attentus excolebat.

Post hæc velut ultimum valedicentes et osculum pacis dantes invicem, dominus episcopus ire perrexit, ægro remanente ibidem, qui quanquam desperatus a medicis, a comitibus derelictus, jam videretur defungi, tamen benedictione recreatus pontificis, refocillatus lacrymis, quantulumcunque respiravit, mentisque vigore quomodocunque poterat vocis aerem traxit: dehinc apud se recolligens verba quibus dominus pontifex ipsum sancto commiserat apostolo Andreæ, quibusque imploraverat sanctam Dei Genitricem, per se intima trahens cordis suspiris lacrymis obortis ait (ut ipse postmodum testatus

(7) Forte Thessalonicam, si de Demetrio proconsule insigni mart. hic sgit auctor.

est : « O sancte Andrea, cujus me tutelæ dominus A meus Lietbertus episcopus commisit, cujusque memoriam in cœnobio quod est apud Novum Castellum situm excolit, si tu vere ille es Andreas decorus, virilis apostolus Christi, amicus Dei, quem Dominus dilexit in odorem suavitatis, succurrere festina, miserere, digitumque tuum intingens in oleo misericordiæ Genitricis Dei dominæ nostræ sanctæ Mariæ, precibus tuis animam deficientem sustenta, laborantem adjuva; succurre, amice Dei, per secretum Christi magistri tui; jam morior, et quod per me non possum, misericordiam posce pietatis, quatenus mihi subsidietur, non meis meritis quibus pœna mortis debetur, sed ejus qui me vobis commisit lacrymis et precibus. » Noctem illam pontifex duxit insomnem; se suosque Deo com- B mendans gemitibus solitis, votisque supplicibus morientis amici vitam.

CAPUT XXXVII.

Ubi Fulcherus moriens duos dæmones sibi insistentes vidit.

Jamque propinquabat noctis quarta vigilia, cum cæteris qui in domo erant in qua decumbebat languidus soporatis, visus est sibimet quasi semivigilans obdormivisse, et ecce videt binos dæmonum spiritus contra se stare, ferream tridentem flammivomamque velut de fornace ignis erutam ferentes, quam, sicut idem retulit, mortis aculeum nominabant: dicebant enim se ad hoc detulisse, ut eam cordi ejus affigerent, et sic animam ejicerent. Quis timor ille, Deus? quis dolor? quæ angustia? Laborabat æger, laborabat et deficiebat, aspiciebat ictus C ferire minantium, penitusque dissolvebatur; singultiens dissolvebatur, et inter singultus tantum sonabat, *Sancta Virgo virginum, mater Jesu, sancte Andrea.*

CAPUT XXXVIII.

Ubi Virgo Maria cum Andrea apostolo Fulcherum visitans dæmones increpat.

In hoc tanto tamque terribili tribulationis articulo, inter caligines et umbras mortis cœlitus effulgurans irradiat locum sua sanctissima potentia, Stella maris, Mater pietatis, et, si dici fas est, pietas pietatis, cujus precat u pietas Dei parcit peccatum culpæ; adest, inquam, spes miserorum, salus debiliū, gaudium Christianorum, dæmonum forte lamentum, ferens dextera, qua Christum pannis involutum reclinavit in præsepio, vivificæ crucis signum; sinistrorsum acclinis super S. Andream apostolum : « Ecquid, inquit, nequissimi spiritus, D tantus terror furoris vestri? quo ruitis? quæ tanta superbia vobis est?

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri, ut eos qui nobis commissi sunt vindicare velitis? Quid vobis et ægro quem Filius meus reddit sospitati hujus sancti Andree precibus? Abite hinc quantocius, abite. » Cujus ad imperium dicto citius evanescent illi dæmonum spiritus. Tunc Mater pietatis ægrum respexit vultu serenitatis, vultu quo

plorantem deducebat Filium, vultu quo inter convivantes suggerebat deficere vinum; illo, inquam, vultu quo dolentem respexit Theophilum, vultu dulcedinis et gratiæ : eo, inquam, vultu languidum jam pene mortuum dæmonum manibus erutum respexit, et ut surgeret pontificemque sequeretur imperando significavit, sicque recessit.

CAPUT XXXIX.

Ubi Fulcherus, effectus sospes, eadem die episcopum subsequitur.

Recedente visione, qui sibi dormire videbatur æger oculos aperuit, et ita se sanum sospitemque reperit ac si nihil mali pertulisset. Mox clamato puero qui sibi ad hoc remanserat si moreretur, ne insepultus maneret, præcepit ut quantocius vestimenta sibi deferret, viæque pontificem subsequituræ necessaria cuncta pararet. Illo eum amentem putante protinus surrexit, ipse dominum domus vocavit; quantum pro impendiis sibi collatis debeatur quæsivit; computatis et redditis equos suos quam celeriter parari jubet, puerumque suppellectilis suæ nihil oblivisci monet, quem non solum paterfamilias in cujus hospicio manserat miratur incolumem, sed et omnis vicinia gaudet sospitem : gaudet cuncta civitas et applaudit, quoniam quem præcepto evangelico statuerant morientem sero sepelire, cernebant mane velocibus equum suum passibus amittere [f., anteire]. Ipse vero cunctis quærentibus lætus referebat quanta sibi per suam gloriosam Genitricem sanctumque Andream apostolum fecisset Deus. Inde gradu citissimo, suo comitatus cliente, festinat consequi pontificem, quem pietas et providentia Dei detinebat in littore. Sol exoriens oculis nautarum crinitos infuderat radios; quibus visis magistro puppis futuram prænotabant tempestatem : consilio communi præstolabantur donec hora diei media captarent quid solis splendor portenderet. Inter hæc hora dici tertia dum pontifex in littore deambulando pensaret miseras vitæ præsentis, secumque ploraret casum derelicti fidelis, nuntiatur ei a prospicientibus domnum venire Fulcherum. Primo stupefactus, dehinc mentem recolligens inquit qualiter id scient; illis referentibus equos quos equitare solebat, sed et vestimenta ejus veraciter vidisse, suspirans respondisse fertur : « Potest esse? non est Fulcherus, sed fortassis puer ipsius qui sepulto domno nos prosequitur; nam Fulcherum nisi sola Dei clementia jam non spero videre; attamen non difido de Christi misericordia, quæ sororibus reddidit Lazarum, viduæ filium unicum, quippe credulus quibus eum fidejussoribus deposueram. » Dum hæc secum loqueretur et intenti venientes prospicerent, adest Fulcherus. O quam fuerit gaudiosum gaudium, quam læta lætitia, noverit mens humana! Quid qualiterve sibi contigisset non erat referre licitum, tantus erat tumultus, atque tanta frequentia sese complexibus ejus ingerentium.

CAPUT XL.

Ubi, inopinante recepto comite, episcopus navem ascendit.

Accepto comite, jussu nautarum dominus pontifex navem conscendit cum suis. Nautæ remis insurgunt viribus totis,

Prosequitur surgens a puppi ventus euntes;
(VIRGIL. *Æneid*, lib. III.)

linquunt Laodiciæ portus, pelagoque volant, crebris legunt freta concita terris, vela pandunt et cava trabe vastum currunt æquor. Postquam altum tenuit navis, nec jam amplius ullæ apparent terræ, cæruleus supra caput astitit imber, noctem hiememque ferens, et inhorruit unda tenebris. Continuo involvunt venti mare, nigraque surgunt æquora, periclitantes jactantur gurgite vasto : involvere diem nimbi, et nox humida cælum abstulit; ingeminant abruptis imbribus ignes, excutiuntur cursu, et cæcis errant in undis : ipsi peritissimi nautæ, quodammodo marinorum fluctuum domestici, diem noctemque negant in unda : tres adeo incertos soles errant pelago, totidem sine sidere noctes : quarto terra die primum se attollere visa est, et aperire procul montes et volvere fumum; vela cadunt, insurgunt quantocius nautæ, et adnixa torquent spumas et cærulea verrunt.

CAPUT XLI.

Ubi per varia loca duotus episcopus, et jam spe videndi sepulcrum Domini frustratus, tandem consilio Laodicensis episcopi mæstus revertitur.

Dum pontificem cum suis omnibus servatum ex undis littora Cypri accipiunt, quem princeps illius insulæ, quem Ratapant, hoc est secundum dominum vocant, timens ne in manus paganorum incideret, a pridie Nonarum Julii usque ad pridie Kalendarum Augusti, detinuit, donec illa die, multo auro exitu vix impetrato, dum rursum marino itinere se crederet proficisci, fraude nautarum declinatum insidias paganorum Laodiciam relatus est; in quo loco dum rursus moras innecteret, nec spes ulla perficiendi vota superesset, remeantibus cum Laudunensi episcopo [*an. Ingelranno*]... (quoniam et ipse illis diebus ierat Hierosolymam) quampluribus et itineris difficultatem referentibus, tandem consilio Laodicensis episcopi redeundi iter mæstus arripuit.

CAPUT XLII.

Ubi imperator et rex Francorum componendæ pacis gratia conveniunt.

In regnis Lothariensium necnon Francorum simulationibus exortis quampluribus, imperator Henricus et rex Francorum Henricus ut eas sedarent ad colloquium convenerunt, sed imperfecta pace discesserunt. Nec multo post Henricus imperator præsentem papam Victorem, qui pro causis papatus per Romanos male tractatus, apud ipsum conquesturus venerat, diem clausit extremum. Post ejus mortem cum filio ejus Henrico et regina domno papa arbitro, sed et iudicibus episcopis et principi-

bus regni, pro simultatibus quas contra patrem habuerat reconciliati sunt, uterque comes Baldunus, pater scilicet et filius. Cui placito interfuit dominus pontifex Lietbertus intonsus adhuc, sicut a peregrinatione rediens, ad suam civitatem nondum venerat, qui familiariter ipsum comitem ab exordio sui pontificatus dilexerat.

CAPUT XLIII.

Ubi dominus Lietbertus primo Novum Castellum, deinde Cameracum venit.

Erat in animo ejus fixum non prius intrare Cameracum quam reviserit Novum-Castellum, sui principatus fidele municipium, quod ob sancti Andreae memoriam diligentius excolebat. Quo perveniens domno comitatus Fulchero, cum cæteris familiæ suæ comitibus officiosissime suscipitur ab omnibus, susceptusque in templo Sancti Andreae ducitur ad orationem. Prostratus solo non quæsivit in oratione lacrymas, quas semper familiarissimas habebat; dein surgens dedit benedictionem; quos potuit ex tempore exosculatus, processit palam, cunctisque refert quantos viæ pertulerit casus. Tunc dominus Fulcherus eo præsentem procedit ad altare, narrat quæ quantave per suam benedictionem gloriosam sibi fecisset Dominus sancti Andreae meritis et precibus, post capitis deditio, videntibus cunctis, sese sancto tradidit Andreae, offerens super sanctam ejus altare duas uncias auri purissimi, utque in eodem loco ad honorem Dei et memoriam sancti Andreae pro se perpetua servitus esset, filium suum suo de nomine nominatum Fulconem tradidit ibidem; quo monacho facto, victualibus fratrum magna donaria contulit, quæ privilegiorum jure pontificis auctoritate firmavit. Omnibus rite peractis, venit dominus pontifex Cameracum, et gaudiis quibus oportuit a suis excipitur.

CAPUT XLIV.

Ubi Hugonem capellanum multa mala facientem excommunicavit.

Interea Hugo, Walteri capellani nepos, quem prænotavimus castellaturæ donatum, proficiebat ætate. Tempus instabat proximum quo Ansellus regimine ejus carere, et ipse bonum suum recipere debebat. Porro Ansello videbatur quia ad regendam castellaturam juvenis ille nondum esset idoneus, ideoque protelare volebat suæ custodiæ officium, si sibi permetteret episcopus; sed quamvis pontifex de imperfectione Hugonis idipsum sentiret cum Ansello, nolebat tamen ipsam fraudari a præfati temporis spatio, putans juvenem per disciplinam suam ad veritatis viam posse revocari, si cæcitas suæ ignorantia a recto deviaret. Sic sic Ansellus nullatenus impetrare valuit prece vel pretio, quin Hugo castellaturam suam reciperet in die suo. Adepto itaque Hugo honoris sui gubernaculo, palam continuo fecit omnibus quod clauderat in animo; antea enim quominus cognosceres eum, cum prohiberent simul ætas et magister: modo vero suæ potestatis compos, totius magisterii et disciplinæ contemptor, factus

nefasque confundens, post pravitates cordis sui et illicitas voluptates graditur sine respectu aliquo. Potestne respectum justitiæ tenere, qui in civitate domini sui meliores et ditiores contumeliis et injuriis afficiebat, alios indemnos et injudicatos in cippo vilissimo includebat? Villicum et cubicularium ejus comprehensum alligavit catenis, prædam ejus cæterorumque civium, contradicente domino suo, violenter abduxit. Pro his et aliis hujusmodi sæpe correptus ab episcopo, et emendare nolens, sed in pejus corruens, excommunicatus est ab eo. At ille et hoc etiam contempsit, nullamque misericordiam querens, ad comitem de Sancto Quintino abiit, ibique aliquandiu versatus est, quidquid mali potuit adversus episcopum et ejus Ecclesiam fecit.

CAPUT XLV.

Ubi viro Dei pro defunctis silenter oranti animæ defunctorum responderunt: Amen.

Erat domino pontifici consuetudo nocturnis horis civitatis ecclesias cum suis familiaribus clericis nudis pedibus circumire, et Dei clementiam pro se suisque suppliciter exorare. Contigit nocte quadam, quæ præcedebat sanctam diem Parasceves, solitas excubias peragere, ecclesias quoque et oratoria circumire, et lustratis aliis cum venisset ad oratoriolum quoddam intra civitatem constructum, intransque cæmeterium Deo commendaret animas ibi quiescentium et omnium fidelium defunctorum, licet silenter, licet secum, sicut ea nox habebat, id diceret, mira res! spiritus ibi sepulcorum clara voce qui aderant audientibus super ejus benedictionem responderunt: *Amen*. Stupentibus cunctis, et rei novitate perterritis, silentio tegi pontifex petiit, quod pleniter impetrare non valuit.

CAPUT XLVI.

Qua de causa ecclesia Sancti Sepulcri a Gerardo episcopo constructa fuerit.

Illud oratoriolum qua de causa constructum fuerit, plenius exsequemur. Temporibus domni Gerardi, sanctæ memoriæ episcopi, hujus domni Lietberti prædecessoris, exorta fames Cameraci, sed et in regionibus circumquaque adjacentibus, adeo invaluit, ut morientium corpora capere non valerent cæmeteria Cameracensis urbis. Incidit igitur ipsi domno Gerardo rationabile consilium, ut extra muros civitatis fodere faceret polyandrium [*Id est, cæmeterium*], quod receptui foret tot corporibus condendorum pauperum: juxta quem locum ecclesiam postea in honore Dominici sepulcri constructam consecravit, ut propter reverentiam tanti nominis sepultura ibi esset pauperibus et peregrinis; quam temporum labente curriculo dum meliorare disponeret, diurno fessus senio defunctus est 14 Martii 1048 (8).

CAPUT XLVII.

Quod domnus Lietbertus, eadem intacta ecclesia, ampliori schemate [monasterium] construxerit.

Ipse vero domnus Lietbertus prædecessoris ac

(8) V. notas Colvenerii ad Chronic. Camerac., lib. III, cap. 63.

magistri tali ac tanto animatus exemplo, devotas ipsius primitias laboraturus intravit; et quoniam parva erat ecclesia, intactam reliquit, et juxta eam ampliori et meliori schemate monasterium sicut in præsentem cernitur ædificavit. Huic tanto operi exsequendo cooperatores et ministros constituit domnus pontifex eos quos in peregrinatione Hierosolymitani itineris adnotavimus fuisse socios, domnum Walcherum archidiaconum videlicet, et Erleboldum judicem civitatis et ministrum.

CAPUT XLVIII.

Comparatio Moysis et Lietberti, et cooperatores eorum.

O Moysen sanctum! o Moysen super omnes homines qui habitant in terra mitissimum! o Moysen constitutum in foramine petrae per quod descendit sponsus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum? o Moysen fidelissimum in tota domo Domini sui, non qui componat tabernaculum quod circumferatur, sed qui ædificet domum supra petram quæ nullo turbine moveatur. Vocavit Dominus ad Moysen Beseleel et Ooliab eruditos in omni fabrorum et textricum scientia (*Exod. xxxi, 2*); dedit domno Lietberto Walcherum et Erleboldum, plenos fide et industria. Vocati sunt illi qui componant tabernaculum arcæ fœderis ex tabulis lapideis; dati sunt isti qui ædificent templum Christo et ejus Genitrici; illi sculpebant subulis et acutiis lapides inanimatos; isti componebant eleemosynarum largitate lapides vivos ibi detrahebant pelles hircorum aut vitulorum, hic deponuntur lacrymis et compunctione cordis sordes peccatorum; ibi adolebantur calidi panes propositionis, hic apostolorum et martyrum redolet sanguis; ibi remanentes carnes voratorum pecudum tradebantur igni, hic inscrutabilia judicia Dei reservantur sancto Spiritui; ibi manna servabatur in testimonium perfidiæ Judæorum, hic sacrosanctum corpus Christi sumitur in salutem animæ et remissionem peccatorum. Cumque domnus pontifex ascivisset sibi viros prædictos cooperatores et consiliarios operis insumpti, tradidit illis non solum quæ habebat in domo et in civitate, sed et in omni possessione sua ad faciendum opus. Isti quoniam dominus eorum magnis pontificii causis erat implicitus, quotidie instabant operi, donec ipsorum sollicitudine, Deo qui verus est opifex, concedente (9).....

CAPUT XLIX.

Quod super dedicanda Sancti Sepulcri ecclesia sphaeræ lucis ignea de caelo visa sit pependisse tota nocte; et quod xxii sanctorum corpora ibi sint allata.

Quod congregatis totius diocesis suæ sanctorum corporibus martyrum, confessorum ac virginum in nomine Domini Jesu Christi et memoria sancti sepulcri ejus, et beatæ et gloriosæ semperque virginis Genitricis ejusdem Domini nostri Mariæ, et omnium sanctorum Dei consecravit xxv Octobris 1064, ædificatoque in claustro cum cæteris officinis, quasi mulieres ad sepulcrum excubantes, abbatem et mo-

(9) Hic deest aliquid, ut opus completum est.

nachos eidem loco assignavit, non tantum mortuo, A sed regnanti in cœlis Christo, mystica orationum unguenta exhibituros. Huic sanctæ consecrationi, ut se cœlestis potentia in virtute sanctificationis liquesceret adfuisse, visibiliter demonstravit: per totum noctis spatium quæ sanctæ benedictionis præcedebat diem, sepe ipsum monasterium sphaera lucis in modum coronæ cœlitus emissæ pependit, profecto jam significante Deo pro hoc laboris impendio Lietbertum pontificem misericordiæ coronam accepturum. Hoc incredibile videbitur eis qui non credunt omnia possibile credentibus; sed ne cui ad incredulitatem scrupulum moveat, testium veracium relatione defendor; ipsa quoque Veritas suis fidelibus promittit dicens: *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus (Joan. XII, 26)*, unde credimus ibi non defuisse Patris honorem, ubi tot sanctorum corpora conventa fuerant. Viginti et duodicuntur adfuisse; quorum nomina ne prolixitas fastidium generet, omittimus scribere, cæterum scire volentes a se ipsis poterunt colligere. Actum et consecratum Dominicæ Incarnationis anno millesimo sexagesimo quarto, indictione secunda, anno quoque pontificatus domini nostri et patroni Lietberti XIV, Romæ præside papa Alexandro.

CAPUT L.

Quod cœnobium intra urbem muro inclusum, et supradicta ecclesia in honorem sancti Nicolai consecrata fuerit.

Et ne monasterium extra civitatis ambitum remaneret, studuerunt ampliari mœnia, circumdantes omne illud monasterii ædificium vallo et fossa C cum civitate tota. Quod duabus ex causis eos fecisse constat: ut civitas amplioribus ædificiis et plurimis habitatoribus nobilitaretur, et circummanentes ipsi loco civitatis firmitate munirentur. Ecclesiam vero, quam diximus mansisse intactam, postea multorum labente temporum cursu Walterus (10) abbas ejusdem loci, quoniam nimia vetustate decidebat, ampliari meliorando studuit, additisque Sanctorum pignoribus memoriam sanctissimi Nicolai ibidem constituit.

CAPUT LI.

Ubi filio regis Francorum coronando adesse postulat Lietbertus.

Remis Philippus Henrici regis Francorum filius præsentis concilio principum regni fuerat in regem D benedicendus. Hanc benedictionem jure suo Gervasius archiepiscopus Remensis XLIII [al., XLV] procurabat, vir omni bonitate conspicuus. Hic ut sui officii celebrius commendaretur auctoritas, tam regalibus quam suis quoque nuntiis dominum pontificem studuit invitare; qui licet alias maximis causis occupatus teneretur, et maxime pro guerrarum tumultibus, quas parvipendebat insurgere, libenti tamen animo satis sese petentibus exhibuit ipso die Pentecostes XXIII. Maii 1059 regisque benedi-

otioni sicut decebat interfuit. Ipsam profecto prædictus archiepiscopus omnimodis diligebat et super omnes metropolis suæ episcopos venerabatur et colebat.

CAPUT LII.

Ubi in cœna Domini ab archiepiscopo divina mysteria celebrare supplicatur.

Accidit in una quinta feria majoris hebdomadæ quæ sanctum Pascha præcedit, infulatus pontificalibus insigniis archiepiscopus dum procederet sacrosancta missarum solemnia celebrare, prospiciens vidit astantem dominum nostrum Lietbertum pontificem; quo viso substitit, retrorsumque rediens quibus erat infulatus insigniis exuitur, et quod celebraturus erat sacramentum suppliciter dominum Lietbertum rogat celebrare; quod vix impetrare valuit: quæ res cunctis qui aderant in eum magnæ venerationis causa fuit.

CAPUT LIII.

Ubi Hugonis municipium Porgivallem subvertit.

Hoc temporum curriculo prædictus Hugo Cameracensi pago non longius a civitate quam decem milliariis apud quemdam locum, Porgivallem dictum, municipium firmavit, in quod introiens cum satellitibus suis res vicinas devastabat episcopi. Hoc episcopus diu ferre non potuit, sed collectos equites et pedites illuc direxit: municipium assultu opprimitur, et igne succensum ad terram prosternitur: sicque locus ille a satellitibus emundatur. Hugo suorum spelunca prædicta [deest *diruta* aut quid simile] alibi divertit, prædasque et mala C plurima in episcopum repetivit. His et aliis pluribus infortuniis non frangebatur miles Christi, sed patienter omnia ferens, meditabatur qualiter ipsius insolentiam contunderet: quod et fecit.

CAPUT LIV.

Ubi Hugo absolvi non meretur nisi prius faciat ea quæ ab episcopo decernuntur.

Post hæc Hugo quamdam puellam Adam [f. Alam vel Adalam] nomine, neptem videlicet Richeldis comitissæ Montensis, cœpit amare, eamque in conjugium sibi velle copulare; sed quia excommunicatus erat, quomodo, quaque ratione id perficeret, nesciebat. Quid faceret? Absolutionem non curabat magnopere; quærit tamen eam a domino episcopo per internuntios desiderio cupitæ puellæ. Porro episcopus, fatigatus multis injuriis ejus, absolvere eum nolebat, nisi prius dimissionem manu propria (quod et vulgo *werpire* dicitur) faceret ex omni beneficio quod infra ambitum Cameracensæ civitatis habebat Hugo vero, desiderio juvenulæ inflammatus, fecit episcopo secundum optionem ejus: *werpivit* palam omnibus, præsentis domini episcopo suisque militibus, præsentis comitissæ Richelde suisque principibus, quidquid habebat beneficii infra civitatem ipsam Cameraci. Sicque absolutus fidelitatem episcopo fecit de reliquis castellaturæ bonis, et inde obsides

(10) Is fuit primus abbas S. Sepulchri, de quo Colvenerius in notis ad cap. 78 lib. III. Hist. Balduini.

dedit. Hæc autem fidelitas non diu est ab ipso Hugone observata; qua jurejurando promissa in natali sancti Andreæ, infregit eam secunda feria post Palmas. In hac enim feria majoris hebdomadæ factam prædam super Cameracenses reddere noluit, sed in ipso absoluteionis die qui est ante Parascevem, diffidentiam domino suo mandavit; postea Cameracum derelinquens, malum quod potuit sicut primitus facere instituit. Commonitus crebro sub nomine terræ et in fidelitate quam juraverat præsentibus comparibus suis ante conspectum domini sui, tandem venit, de quibuscunque interpellatus est rectum facere nolens injustior quam venisset recessit. Unde compares ejus, et alii quamplurimi nobiles qui communi utriusque causa placito interfuere, reum judicantes eum, terram quam de episcopo tenebat ei abjudicaverunt.

CAPUT LV.

Ubi Hugo sanctum episcopum apud Buricellum capit et apud Osiacam in custodia claudit.

Hugo autem ad municipium quod apud Osiacum sibi paraverat rediit, et malum adversus episcopum facere non cessavit. Episcopus tamen, patienter ferens hæc omnia, abjecto timore parochiam suam circumibat, et ecclesias quæ sacrandæ erant benedicens, et cætera ministerii sui opera perficiens. Accidit ut dum hujus laboris exercitio ad quamdam villam Buricellum nomine deveniret, ecclesiamque villæ consecrandam benediceret, et post consecrationem in chrismandis turbis fatigatus ibidem pernoctaret, præfatum Hugonem fama hujus rei non latuerit, qui acceptis secum complicibus suis ad domum illam pervenit, in qua jam lecto receptus episcopus lassata membra commendabat quieti; fratris domus ostiis et quibusdam resistantibus interfectis, pervenit ad cameram in qua pontifex cubitabat cum Wilboldo præposito suo et capellanis suis. Sentiens Wilboldus et violentiam, ostio cameræ quasi pro obice sese opposuit; sed unus pluribus resistere non valens, fracto ostio, ab ipso Hugone interemptus occubuit: denique episcopum sicut in lecto jacebat cum camisia tantum ille infamis homicida non timuit accipere, et ad municipium suum ita nudum asportare clausumque in custodia retinere.

CAPUT LVI.

Ubi Arnulfus episcopum cum honore ad urbem reduxit, et episcopum, destructo Osiaco municipio, Hugonem ab omni patria expulit.

Hac igitur fama Arnulfus comes Flandrensium et mater ejus Richeldis excitati, sumptis militibus suis, continuo ambo ad Osiacum venerunt, et requirentes episcopum, cum summa diligentia repertum reduxerunt Cameracum cum grandi gloria et honore, donaverunt insuper palliis et muneribus ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, aliaque monasteria civitatis Cameracenæ. His itaque digne et laudabiliter perfectis, Flandrensium comes cum matre sua lætus in patriam suam rediit. Episcopus vero, totis animi viribus Hugonem insecutus, non contraxit manum quoad

usque destructo Osiaco municipio procul eum pelleret a Cameracensibus finibus: expulsus taliter siluit adversus episcopum de omni clamore, et vita ipsius, terra quoque requievit a facie malignitatis ejus.

CAPUT LVII.

Quæ et quanta bona diversis ecclesiis et civitati propriæ vir Dei fecerit.

Superveniente senio cœpit episcopus corpore languescere, hæreditatemque præclaram, quam ab antecessoribus possidebat, ad mundi hujus gloriam transferre studuit ad nanciscendam æternæ vitæ patriam. Tantum de hæreditatibus et sui juris redditibus ad ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ Cameracensis sedis per chartarum instrumenta contulit, ut inde refectionem cibi et potus habeant canonici per omnes Dominicas totius anni, ita tamen ut in omnibus secundis feriis a congregatione generaliter missa celebretur pro anima ejus et pro fidelibus defunctis. In ecclesia Sancti Autberti clericos regulares constituit, abbatem eis prætecit quarta Maii 1066, ejectis prius quibusdam clericis ibidem negligenter nimis et inordinate servientibus. Altaria valde bona et possessiones præclaras superaddidit; præbendas magnifice de suo proprio restauravit. Erleboldum, qui ecclesiam Sanctæ Crucis ædificavit, et rebus et consilio multum juvit, et in eligendis et ponendis canonicis nimirum et electionem adhibuit. Ecclesiam Sancti Vedasti, quam restauravit idem Erleboldus, fecit consilio et auxilio ejus. Monasterio sancti Patris nostri Gaugerici episcopi hujus civitatis decimas dedit, et rebus aliis valde bonis locum ditare studuit; Novum-Castrum et abbatiam Sancti Andreæ Apostoli, et cænobium Sancti Humberti semper fovit semper meliorare studuit, semper exaltare non cessavit. Congregationi beatæ Mariæ Atrebatensis Debelrem tradidit. In monasterio Sancti Vindiciani apud montem Sancti Eligii clericos regulares constituit, et ejectis illis qui negligenter ibidem serviebant, multa de suis bonis ibi deservientibus superaddidit. Civitatem, quam episcopus factus pro guerrarum seditione desertam invenit, populosam et opulentam fecit. Nulli suorum civium nocuit, cum omnibus prodesse studuerit. Clericos suos et omnem ordinem ecclesiasticum diligebat, sicut gallina quæ congregans pullos suos, fovet eos sub alis suis.

CAPUT LVIII.

Ubi Arnulfo comite apud Castellum interfecto, Robertus comes hanc patriam devastat.

Ea tempestate, audiens Robertus mortem fratris sui Balduini comitis, qui apud Hasnonium ecclesiam destruxit, factione majoris Flandrensium patris super Arnulfum comitem et matrem ejus Flandrias irrupit. Ad cujus violentiam refragandam prædicta Richeldis comitissa cum filio suo Arnulfo, cum quo, sicut prædictum est, domnum nostrum Lietbertum de captione Hugonis extraxerat, regem Franciæ Philippum evocavit, ejusque auxilio apud Castellum bellare paravit: sed Flandrensibus, quorum dolo

Robertus ille Flandrias intraverat, dolose pugnanti-
bus et terga vertentibus, ipse puer Arnulfus occidi-
tur; quo mortuo, fugataque matre, totus marchio-
natus cessit Roberto. Hoc eventu belli nimis effera-
tus in tantam prorupit insaniam, ut dominatum
Cameracensium civitatis imperio præripere vellet im-
periali et suæ submittere ditioni; unde collecto fre-
quenti exercitu, villas civitati proximas depopulans
per cunctam viciniam bacchabatur. Quod dum non
semel, sed bis annuatim faceret, totamque Camera-
censem patriam penitus in solitudinem redigeret,
domnus pontifex per internuntios eum sæpe com-
monebat, et ut ab incepto desisteret nunc prece,
nunc pretio, sæpius orabat: sed ne quidem audire
volens, fastu superbiæ sæcularis inflatus, minabatur
non modo a devastatione regionis non cessare, sed
ipsam quoque civitatem, nisi sibi eam redderet epi-
scopus, ad nihilum redigere.

CAPUT LIX.

*Ubi bonus pastor Lietbertus ægrotans in lecto gesta-
torio ad tentorium comitis urbem obsidentis se
deferri jussit, et eum omnemque exercitum ejus
gladio anathematis percussit, et sic eadem die ob-
sersionem solvit.*

Inter hos laboriosos vitæ mortalis sudores, inter
præscripta sanctorum operum cæpta exercitia Deo
dignus pontifex fatigatus, in infirmitatem decidit
quam per tres continuos annos mira patientia de-
vicit, sustinuit; quem tyrannus ille audiens ægro-
tare, tanquam de pastoris absentia gratulabundus
rursus infremit, rursus in caulas Dominici gregis
insanit; collecto maximo exercitu velut ex impro-
viso ad civitatem advolat tanquam expugnaturus
eam. Quod factum domnus pontifex gravissime tu-
lit, et ultra quam dici potest indoluit; præcepit
quantocius ut in lecto gestatorio levaretur, et per
medias acies bellatorum usque ad tentorium ipsius
tyranni portaretur: tantis siquidem podagræ dolo-
ribus angebatur, ut nullo modo in pedes subsistere
posset. Delatus ex sententia usque ad tentorium co-
mitis, postquam vidit eum graviter infremuit, et
cum magna severitate scelestos ausus præsumptio-
nis ejus increpavit, utque de terra dominæ suæ Ma-
riæ discederet, auctoritate pontificali commonuit:
suus enim parochianus erat in quantum comitatus
Atrebatensis sibi cedebat, quoniam Cameracensis et
Atrebatensis Ecclesia tunc temporis uni pontifici
parebat (11). Illo non curante, sed mente superba
Pontificis objurgationes quasi quædam ludicra sub-
sannante, pontifex manibus sese sustentans resum-
ptis viribus in lecto resedit, ut sibi virga pastoralis
cum stola sacerdotali porrigeretur imperavit, quibus
acceptis in præsentiarum protinus ipsum comitem
cum omni exercitu ejus usque ad satisfactionem ex-
communicavit. Videns comes tantam in viro Dei
mentis et justitiæ constantiam, reveritus ætatem
et reveritus pontificis auctoritatem, quodque verius
est, terrore divino percussus, cum esset hora diei

A nona, movit castra, et licet infrendens, licet minas
ingeminans, quantum dies concessit, extra terram
quæ sibi contradicebatur secessit. Cæteri quorum
mens sanior fuit, priusquam recederent, prostrati
solo coram pontifice veniam petunt, et quod dein-
ceps hoc malum super Cameracensem Ecclesiam
non iterarent, tactis sanctorum reliquiis juraverunt.
Ponentes itaque singuli damnum quod intulerant
patriam depopulantes, absolute suscepta læti re-
deunt, quoniam qui venerant armati furore bellico,
recedebant gratificati timore divino. Ita liberata ci-
vitas ab obsidionis terrore studio sui pontificis, lau-
des refert Deo suæque gloriosæ Genitrici.

CAPUT LX.

Ubi commendatur constantia beati pontificis.

B O gloriosum pontificem non armis sed fide pugnan-
tem! *Mercenarius, qui non est pastor, videt lupum ve-
nientem et dimittit oves et fugit. Bonus pastor animam
suam dat pro ovibus suis (Joan. x, 12).* Ecce liber-
tatis præsidium, ecce pontificis officium Lietbertus
ab hostilis invasionis oppressione liberat patriam
pontifex post redargutionem scelerum confitentibus
implorat veniam, libertate nobilis animi sese virili-
ter ingessit hostibus, auctoritate pontificali redar-
guit tyrannorum rabiem, ne tam crudeliter ad ani-
marum suarum periculum grassarentur in populo-
rum deprædationibus, ascendit ex adverso oppo-
nens se murum pro domo Israel, hoc est pro Ec-
clesia sibi commissa, ut posset stare in prælio in die
Domini. Ex adverso ascendere, est quibuslibet po-
testatibus prave agentibus libera rationis voce con-
traire, et in die Domini pro domo Israel in prælio
stare; ac murum se opponere, est fideles innocentes
contra perversorum injustitiam ex justitiæ auctori-
tate vindicare. Sed stare in periculum non potest,
qui eo quod præest non oves diligit sed lucrum ter-
renum quærit; animæ pereunt, et ipse de terrenis
commodis lætatur. Sed noster pastor per Dei gra-
tiam bonus et libertas patriæ opponere se contra
periculum non trepidavit, ne hoc quod diligebat
amitteret; nec timuit cuneos intrare bellatorum, ne
gregis sibi commissi sustineat detrimentum. *Justus
ut leo confidit (Pro. xxviii,)*; vere confidit qui
comitis Flandriarum faciem non erubuit, qui inter
gladios militum superbiam malignitatis ejus non si-
luit: postremo minas tyrannidis ejus non timuit:
D vere confidit qui comitem Flandriarum pontificaliter
increpavit; et quia obedire volebat, præsentem ex-
communicavit; perpetrata victoria, fugatis hostibus,
libertas patriæ quo advectus fuerat lecto reportatur
ad domum, necnon intra pontificale relocatur cubi-
culum.

CAPUT LXI.

Narratio afflictionum ejus.

Deficientibus corporis viribus augmentabatur in-
firmitas, et de die in diem multis incommodis mo-
lestabatur senilis ætas; et quoniam diutino languore

(11) Urbanus III in conc. Claromontano anno 1094 proprium utrique Ecclesiæ episcopum assignavit.

jacuerat, et si putrescente carne pene membris omnibus deflueret humor, nusquam tamen cilicium quo a diebus suæ ordinationis semper usus est, mutare voluit, neque lecti duritiem a proposito religionis rigore molliri permisit. Laborabat in gemitu suo, lavabat per singulas noctes lectum suum, lacrymis stratum suum rigabat (*Psalm. vi, 7*). Quoad vixit, panis hordeaceus victus ejus fuit assiduus; nec eum nisi dies sollemnis levabat; quem sic sollicito, sic honeste anteponi mandaverat inter epulas pontificales, ut a nullo convivantium percipi posset; epulæ quidem carniū sufficienter apponebantur, sed panis et aqua disciplinaliter sumebantur. Inter convivantes jejunos, inter jucundos sobrius erat; mensis ipsius pauperes nunquam deerant, quibus diurnam annonam sicut domesticis suis constituerat; inter quos si leprosus venisset, scyphas ei pontificalis præbebatur, et tanquam calix Domini præclarus iterum pontifici præsentabatur. Psalmos pœnitentiales diebus infirmitatis suæ intuebatur et legebat, et ubertim ac jugiter dolebat, et ne intentio ejus a quoquam impediretur, religiosi et ecclesiastici viri utebatur, quorum consolatione passiones carnis et animæ relevabat.

CAPUT LXII.

Ubi ægrotus lecto decubans ad requiem supernam anhelabat, et subjectis monita pariter et exempla salutis exhibebat.

O irrecusabilis necessitas mortis! o inevitabilis conditio quæ nulli parcit! noster siquidem pontifex, tam senectute quam morbo confectus, diem suæ vocationis ultimum exspectabat, et sicut cervus sitiens ad fontes aquarum, ad spem æternæ quietis anhelabat. Qui nimirum in lecto decubans, licet fractis viribus deliquescens, morbos tamen et annos mentis fortitudine vincens, sanctis monitis ad hæreditatem cœlestis patriæ cunctos invitabat; imitator quippe fiebat magistri sui, de quo dicitur: *Cœpit Jesus facere, et docere (Act. 1, 1)*. Insinuabat mansuetudinem et misericordiam, largitatem in pauperes Christi quam semper exercuerat, docens quantam apud Deum confidentiam pro hac qui exercent consequerentur, ut eos in eo die periclitantes in æternum suum tabernaculum [*deest reciperet vel quid simile*]. Compleverat et ipse mandatum evangelicum quod dicit: *Vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesauros in cœlo (Matth. xix, 21)*. Vendidit sua, sed Deo; quoniam de cunctis quæ juris sui erant sponsam Christi Domini sui, sanctam videlicet Ecclesiam, subarrhaverat; pluribusque locis, sicut supra taxavimus, Christi pauperes alebat, et exoptans toto mentis affectu proficere de virtute in virtutem, cunctos sibi commissos hortabatur ut poterat præsentibus postponere præsentis sæculi desideria et amare cœlestia.

CAPUT LXIII

Cumque de imminente ejus exitu conquerentes alterutrum lamentarentur, dicebat: « Nolite arbi-

trari, mei charissimi filii, me velle quasi decurso spatio ad carceres a cella revocari. Quid enim habet vita humana jucundi? quid non potius laboris? Non libet enim mihi deplorare vitam quomodo multi et indocti faciunt, neque me vixisse pœnitent, quoniam ita vixi ut non frustra me natum existimem; et ex vita discedo ita tanquam ex hospitio, non tanquam e domo. Commorandi naturæ auctor Deus nobis diversorium; non habitandi dedit. Moriendum certe est, et id incertam an eo ipso die: omnis vero quæ secundum naturam fiunt, sunt habenda in bonis. Quid est autem tam secundum naturam quam senibus amori? Hæc quidem cedunt et dies, et menses, et anni; nec præteritum tempus unquam revertitur, nec quid sequatur sciri potest: quod cuique temporis ad vivendum datur, eo debet esse contentus: tantum remanet quod recte factis et virtute consecutus sis, sed vivendi finis est optimus cum integra mente certisque sensibus opus ipse suam qui cœmentavit, dissolvit, et ædificium idem facillime destruit, qui construxit; sic hominem eundem optime qui conglutinavit Deus, dissolvit. Mortem igitur omnibus horis impendentem meditemur; nam dum sumus in his compagibus corporis, quodam necessitatis et gravi opere perfungimur: sed ipse Deus auctor immortalitatis ut finem imponeret necessitati, terminum vitæ carnali dedit, volens nos venire ad ipsum munus immortalitatis; unde necenseatis lugendam mortem quam immortalitas consequitur. Si enim credimus quod Jesus mortuus est et resurrexit, ita et Deus eos qui dormierunt per Jesum adducet cum eo (*I Thessal. iv, 13*). »

CAPUT LXIV.

Ubi, percepto viatico corporis et sanguinis Domini, spiritum tradidit.

Inter hæc flante austro liliū sensim in pallore migrabat, quia videlicet *omnis caro fenum, et omnis gloria ejus quasi flos feni (Isa. xl, 6)*. Quod animadvertentes qui aderant, sacrosancti Evangelii deferunt codicem, quatenus recedenti de sæculo Dominicæ passionis supplicia quæ pro nostra redemptione sustinuit recitarentur, et dæmonum spiritus tantæ lectionis ventilabro repellerentur. Cumque a circumstantibus interrogaretur an intenderet his quæ legentibus, respondit recitari passionem Christi secundum Evangelium Joannis. Postquam ventum est ad id: *Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est (Joan. xix, 30)*, percipiens et ipse viaticum corporis et sanguinis Christi, inter manus plangentium, Deo, cui omnia vivunt, et cui non pereunt moriendo corpora nostra, sed mutantur in melius, suum tradidit spiritum vicesimo sexto ordinationis suæ anno felix episcopus, senex emeritus, vetus hospes, plenus dierum, dans pacem filiis, et vale dicens ultimum, vinculis carnis absolutus, feliciter decimo Kalendas Julii, decedente sole, migravit ad Christum.

CAPUT LXV.

De quibusdam miraculis in ejus obitu ostensis.

Testati sunt qui interfuerunt, post emissum spiritum capillorum ipsius albedinem in pristinum rediisse colorem juventutis. Testatur etiam religiosorum virorum contubernalis veritas, quod per decennium priusquam vita decederet a tactu genitalium membrorum penitus abstinerit, sed si necessitas naturalis vel in equitudo vel in procinctu quolibet alio tangere compulit, vel pallio, vel camisia manus obvolvit. Dum vero corpus ejus mortuum nudaretur ad lavandum, ut monstraret Deus quod pudorem castitatis servaverat, ea membra cancellatis manibus sibi textit, sicque donec reindueretur jacuit, lotus aqua, vinoque perfusus postquam femoralibus reindutus complotas manus dissolvit, sicque quasi rursus mortuæ reciderunt. Qui aderant glorificaverunt Deum, qui facit res mirabiles; et funeris exsequias explentes levaverunt corpus feretro, quod deferentes locaverunt in ecclesia Sanctæ Dei Genitricis et perpetuæ virginis Mariæ, vigiliasque noctis illius cum psalmis et orationibus cum luctu et mœrore maximo, peregerunt.

CAPUT LXVI.

Quod in ecclesia Sancti Sepulcri, quam ipse ædificare

A *et dedicare, meruit, ante quinquennium sibi sepulcrum effodi fecerit, in quo et sepultus requiescit.*

Mane facto, detulerunt illud ad monasterium Sancti Sepulcri quod a fundo sicut est ædificaverat, et ordinato abbate et monachis locum possessionibus et rebus commodis sicut hactenus cernitur honoraverat. Ibi quoque ante quinquennium quam vita decederet effodi sepulcrum sibi fecit, quos certis diebus revisens, et primo quidem desuper incumbens lacryrais et gemitibus fossam perfundebat, deinde pane vel carne, vel aliis cibariis implebat, quæ pauperibus erogari mox faciebat. Sepultus est autem cum gloria et honore pontificali anno pontificatus sui vicesimo sexto (12), nono Kalendas Julii, Dominica Incarnationis 1076, temporibus Gregorii septimi papæ, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

(Quæ sequuntur ab alio auctore scripta esse constare videtur ex c. 2 supra.)

Decimo Kalendas Julii obiit domnus Lietbertus episcopus Cameracensis atque Atrebatensis tricesimus primus, anno Dominicæ Incarnationis 1076, quarto Kalendas Octobris. Translatio ejus anno Dominicæ Incarnationis 1211. Ab obitu usque ad translationem ejus 135; a translatione prima usque ad secundam anni 61, quæ facta est octavo Idus Junii.

Epitaphium domini Lietberti Cameracensis episcopi, ecclesiæ Dominici Sepulcri fundatoris.

Clauderis hoc titulo lapidum, *Lietbertis* sacerdos
 Spes et amor patriæ, laus, decus Ecclesiæ.
 Hancque domum Christi spe felix instituisti,
 Rursus ut octava luce fruaris ea.
 Clauditur incessu Cancris, solisque recessu
 Orbi sexta dies, quæ tibi sit requies.

LIETBERTI CHARTA

De constituendis canonicis regularibus in ecclesia S. Autberti Cameracensi.

(Anno 1066.)

(Actes de la province ecclésiastique de Reims, II, 77.)

LIETBERTUS, Dei gratia Cameracensium episcopus, C successoribus suis episcopis, et cæteris Christi fidelibus sempiternam gloriam.

Est quoddam monasterium infra muros Cameracæ civitatis, in honore sanctorum apostolorum Petri et Pauli, sanotique Autberti confessoris, ejusdem civitatis episcopi, ibidem corpore quiescentis, con-

secratum, ubi retro deserviebatur officio canonicorum: quibus injunctam servitatem negligentibus, cæpit locus ille vilescere, et in dies a prioris honorificentie statu declinare. Hoc ego considerans condolui, cæpique animo volvere qualiter melius ad divinum cultum possem relevare. Tandem zelo Dei animatus et fidelium nostrorum consilio roboratus,

(12) Imo 289 siquidem anno 1048 Gerardo successit, ex cap. 46, interfuitque jam episcopus Philippi regis coronationi anno 1049, ex cap. 51.